

SAYI: 4 TEMMUZ - AĞUSTOS 2021

**Tayyib ATMACA - Mehmet PEKTAŞ - Mustafa SADE - Mehmet TOZLU - Mahmut TOPBAŞLI - Ali HAVAN
Erhan ÇAMURCU - M. Nihat MALKOÇ - Yasin MORTAŞ - Hayrettin DURMUŞ - Mehmet OSMANOĞLU - Ahmet KAFKAS
İbrahim BİRGÜL - Mustafa Erhan AK - Ali AĞIR - Sündüs ARSLAN AKÇA - Kemal ÖZAYDIN - Kadir KÖSE - Hakan KARCI
Niyazi KARABULUT - Hüseyin ÇOLAK - Ramiz AYDIN - Ahmet Hamdi KÖKSAL - Selçuk BEKÂR - Akif DUT
Emre KOÇ - İbrahim ERYİĞİT - İlkur KAYA - Ülkü DURAN BULUT - Rahim EFE - Recep ŞEN**

Bu Sayımızda

Çağlar Deli Gönül Irmaklarının / Genel Yayın Yönetmeni / 3

Şiir Gitsin Sen Kal / Tayyib ATMACA / 4

Son Arzu / Mehmet PEKTAŞ / 6

Bir Hicran Senfonisi / Mustafa SADE / 8

Dökülür Yeşilirmak / Mehmet TOZLU / 9

Öğr. Gör. Ümit PARSIL ile Edebiyat ve Sanat Üzerine / Recep ŞEN / 10

Som Altından Hülyalar / Mahmut TOPBAŞLI / 13

Kimim Ben / Ali HAVAN / 14

Doğada Yaşamak Zor Belki Ama Doğayla Yaşamak Mümkün / Erhan ÇAMURCU / 15

Rachel Corrie'nin Gazze'si / M. Nihat MALKOÇ / 17

Kuş Kitaplığı / Yasin MORTAŞ / 18

Yeniçağa Destan / Hayrettin DURMUŞ / 19

Eski Dost Düşleri / Mehmet OSMANOĞLU / 20

Asr / Ahmet KAFKAS / 21

Şehirdeki Yabancı Ruhum II / İbrahim BİRGÜL / 22

Edebiyatımızın Ablası: Emine İŞINSU / Mustafa Erhan AK / 24

Bir Şair Ağlar - 2 / Ali AĞIR / 26

Düş Çıkmazı / Sündüz ARSLAN AKÇA / 27

Sanatın Seyri / Kemal ÖZAYDIN / 28

Biraz Geç Oldu / Kadir KÖSE / 32

Kırma Bir Gönüllü Kem Sözün İle / Hakan KARCI / 33

Edebiyatın Estetiği Üzerine / Niyazi KARABULUT / 34

Evsatü'n-nas / Hüseyin ÇOLAK / 37

Şair / Ramiz AYDIN / 38

Değişen Yörünge Mi Ahlâk Mı / Ahmet Hamdi KÖKSAL / 39

Göçmen Kuşlar / Selçuk BEKÂR / 40

Yaralı Kuşlar / Akif DUT / 41

İslâm Kültüründe Şiirin Teolojik Serencamı (1) / Emre KOÇ / 42

Oruç Günlüklerinden / İbrahim ERYİĞİT / 48

Güzelliğini Döker İhlamur / İlknur KAYA / 49

Mazinin Gölgesinde / Ülkü DURAN BULUT / 50

Divan Köşesi / Rahim EFE/ 51

Göç Vakti / Recep ŞEN / 55

Yıl:1 Sayı: 4
Temmuz - Ağustos 2021

19 Mayıs Gazetesi ve Matbaası Adına
Derginin Sahibi ve Sorumlu
Yazı İşleri Müdürü
Adil ATICI

Genel Yayın Yönetmeni
Recep ŞEN

Editör
Ahmet KAFKAS

Yayın Kurulu
Recep ŞEN
Ahmet KAFKAS
Mehmet OSMANOĞLU
Emre KOÇ
Erhan ÇAMURCU

Son Okuma
Mehmet OSMANOĞLU

Kapak Fotoğrafi
Yasin MORTAŞ

Tasarım
Berati ESMER

Yönetim ve Haberleşme
19 Mayıs Gazetesi ve Matbaası
Cumhuriyet Mah. Ekrem Ünyay Cad.
No:10 - 19 Mayıs/SAMSUN
0362 511 32 23 - 0545 511 32 23

Gergef Web:
www.gergefedebiyatdergisi.com

E-Posta Adresi:
gergefedebiyatdergisi@gmail.com

Sosyal Medya:
Instagram : @gergefedebiyatdergisi
Twitter : @gergefedebiyat
Facebook : @gergefedebiyatdergisi

Yayın Türü:
Sürekli Yayın
İki Aylık e-dergi

Dergimiz İki Ayda Bir Kendi İnternet Sayfasında ve www.19mayisgazetesi.com İnternet Sayfasında E-Dergi Olarak Yayınlanmaktadır, Ücretsizdir. Eserlerin Hukuki Sorumluluğu Yazarlarına Aittir. Gergef Edebiyat Dergisinden Yapılan Alıntılarda Kaynak Gösterilmesi Zorunludur.

ÇAĞLAR DELİ GÖNÜL IRMAKLARINAN

Sevgili dostlar, dördüncü sayımızla yârenliğimiz devam ediyor. Yine birbirinden güzel eserlerle gönül kapınızı çalmaya, size misafir olmaya geldik. Sözümüzün başında, bizi yol arkadaşı bilip bu sayımıza katkı sunan aynı gönül frekansından konuştuğumuz birbirinden değerli kalemlere teşekkür ediyoruz.

Biz Anadolu'dan alıyoruz ilhamımızı ve oradan besleniyoruz. Bu topraklar bize paylaşmanın bereketini öğretti. Onun için güzelliklerin paylaşıldıkça daha anlamlı olacağına, gönül yaralarımızı iyileştireceğine inanıyoruz. Geçmiş olmayanın, geleceği de olmaz. Usul, edep, erkân bilmeyenler yol alamaz. Bize bırakılan kütüphaneler dolusu mirastan habersizce yol alabileceğimizi düşünmek ham hayalden başka bir şey değildir. Onun için gelenekten beslenmeyen her eser güdük kalır. Şehirlerimizin bağrında her biri birer abide gibi yükselen sanat harikası mimari eserlerimiz, hüznümüzü ve sevincimizi haykıran türkülerimiz, tarihe tanıklık eden toprağımızın yanık hikâyeleri, nelerimizin bize anlattığı masallar, dedelerimizden dinlediğimiz evliya menkıbeleri, annelerimizin kulağıma fısıldadığı ninniler, gönlümüze tercüman olan şarkılar, kelamın sultanlarının söylediği şiirler bizim ilham kaynağımız. Bir kutlu mirası devralmanın şuuruyla taze sözler söylemeye, yeni eserler üretmeye gayret ediyoruz. Edebiyat bahçesinde enâniyet, kibir ve gurura kapılmadan gönlümüzden geldiğince geleceğe hoş sözler bırakma gayretindeyiz. Kelam edeceğimiz yeri de sükût etmemiz gereken vakti de biliyoruz. Nefsimizin esiri olmadan her sayımızda evlatlarımız okusun diye yarınlara bir mektup göndermeye çalışıyoruz. İnanıyoruz ki her emek, vakti-saati geldiğinde kıymet bilen gönüllerde yerini alır.

Mağrur suratlardan, yalan tebessümlerden, gözü kaşı ayrı oynayan tiplerden, çiğ söz sahiplerinden, vıcık vıcık ilişkilerden usandık. Bir başka üslup gerek bize! Türkçe'nin hikmet ve estetik dolu pınarından beslenen nezaketle, hürmetle, güzellikle, gönülle, sanatla bezenmiş bir üslup... Yormadan, yorulmadan, kırmadan, dökmeden söyleyecek bir üslup. Biz bu üsluba sahip güzel kalemlerin ve onların ürettiği eserlerin peşindeyiz. Derdi olan yürekleri arıyoruz. Şükürler olsun ki yolculuğumuz devam ederken bu anlamda yalnız olmadığımızı gördük. Gönül birlikteliği yaptığımız siz değerli okurlarımızı bulduk hep yanı başımızda. Erbâb-ı kaleminden dostlarımız oldu. Sizlerden güç alarak, Âşık Veysel kavlince "Çağlar deli gönül ırmaklarının" deyip yolumuza devam ediyoruz.

Gönüllerimiz bir olsun, güzellikler daim olsun. Yeni sayılarda tekrar birlikte olma umuduyla sevgiyle kalın, edebiyatla kalın sevgili dostlar!

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

ŞİİR GİTSİN SEN KAL

Tayyib ATMACA

*Saçların kepeklenmiş, parmakların titriyordu.
Sana senin kadar yaklaşmışım görmedin.
Yüreğin yanında değildi.*

Gönül kuşun pencerenin önünde, sen arkasında ya bir zümrüdüanka'nın gelmesini ya da bir kartalın yüreğini kapıp götürmesini bekliyordun.
Beklediğim/beklediğin olmadı.
Mavi bir türkü dudaklarından tutuşmayı beklerken sen hâlâ serap gördüğün, yalnızlık soluduğun pınarın kıyısında "su su" diye yağmur dileniyorsun.
İçinde ne şimşekler çakmış, ne yağmurlar yağmıştı şakır şakır. Sana ıslanmayı, suya kanmayı öğretecek değilim.
Coğrafyanı terli bulutlar seviyor, sen seni sevmiyorsun.
Aradığın Leyla da değil.
Hülya'ya takılıp kaldın, Hülya'ya yazdın şiirlerini, Hülya üzerine malihulyalar kurdun. Oysa Hülya öleli yıllar olmuştu. Bunu bana sevinerek söylemiştin.
Sana, "şiir her şey demek değil!" demiştim. "Haklısın." demiştin. Haklı olmanın hiçbir şeyi değiştirmediyine tekrar şahit oldum.
"Zaman hizmet etmek ve af dilemek için verilen mühlettir." diyor Elbistanlı Rahmi Eray ağabey. Yaptığımız bir işin "ilk" ve "son fayda"sı vardır.
Farz et ki yüreğinin bir köşesinde son fayda sandığı var. Bu sandığı bir günden bir güne açıp aradığın şeylerin onda birini bulabildin mi, ya da son fayda sandığına ne koydun da onu arıyorsun?
Şiiri bir yılki atına benzetirsek, sen onu ehlileştirip kendi hizmetinde kullanmazsan o senin yapmak istemediğini yapar ve şaşkın şaşkın vadilerde dolaşmaya başlarsın.
Atını son sürat sürüyorsun. Yollardaki taşlarını, çıkırdikenlerini, kurumuş ağaç dallarını, atının tökezlemesine sebep olacak bir sürü engeli görmezlikten geliyorsun.
Yolların da bir bitişi var. Menzilin bir yar ucu olabilir ve sen uçarsın uçmak istemediğin yere.
Dünya, zevk ve sefa cehennemidir. Burada yandığının farkına varana kadar kervanla arandaki mesafe açılır. Kurtların, yırtıcı kuşların belalarından kurtulmak için yeni belalar kuşanırsın.
Bela her zaman geliyorum der ama insan kabadayılık yaparak belaların üstüne gidecek güçte olduğuna inanır. Bu güç kendinde var mı yok mu denemek lütfunda dahi bulunmaz.

*Kendinden firar edenler hep bana geldi
Sürgün yatağına döndü yüreğim
Acılar emzirdim geceler boyu
Ne türküler yaktım dağ başlarında
Ve ben bana aktım ağıtlar boyu*

Sen nerede akıyorsun sevgili dostum?
Dağların kalbinden süzülerek akarken neden yatağını değiştirip birkaç yıldır boz bulanık akmaya başladın?
Çevreni yıkıyorsun, nereye aktığını bilmiyorsun.
Ağacından tomurcuklar patladı. Yoksa sen hâlâ kendini yalnız bir ardıç gibi mi hissediyorsun? Hissetme duygunu bedeninin neresinde organize ediyorsun?
Dostların gönül pencerenin camlarına tık tık vuruyor, sen yağmur vuruyor şeklinde dahi algılamayarak perdeyi aralamıyorsun.

Bu kendinden kaçışın sonunda, kendine çıkan yolları ne kadar kapatmaya çalışırsan çalış. O yolları tekrar açmak için gerekli önlemleri almış durumdayız.

Söz veriyorsun, sözünde durmuyorsun. Biliyorum, yanlısını yüzüne vuracağım endişesiyle aramıyorsun. Söz olsun vurmayacağım.

Acılar paylaşarak azalır. Bunun bilincinde olursan o zaman daha rahat anlarız. Kaldıramayacağın kadar sıkıntının hamallığına soyunduğunun farkında değilsin.

Hangi doktora gidersen git, hangi ilaçları kullanırsan kullan; hastalığın gittikçe artacak ve biz sana yardımcı olamamanın sıkıntılarıyla kahrolacağız.

Şiiri, esrarkeşler gibi bütün hücrelerinde hissetmeye çalıştığın müddetçe cahiliye döneminin debdebesine, cirkefliğine kulaç vurmaya devam edeceksin.

Akılınla kalbin arasındaki kavganın galibi akıl olacak. Akılınla kalbini barıştıracak arabulucuyu biliyorsun ama her defasında nefesine yenik düşme korkusunu yenemiyorsun.

*Peynir gemilerin açık sulardan
Kurtulup limana vardığı zaman
Dağları üstünden silkeliyorsun.*

Kendin ve bizim için bir iyilik yap.

Şiir yazmasan ölmezsin. Ama şiirin dünyasında Hasan Sabbah'ın müritleri gibi gezdiğin müddetçe insan yanın yontula yontula cahiliye dönemi insanlarına döneceksin.

Sevgili dostum, bak avuçlarımdaki kuşları uçuruyorum.

Şiir gitsin sen kal...

SON ARZU (Öykü)

Mehmet PEKTAŞ

Rüzgârlı bir sonbahar günü traktör sırtında köyden göçtüklerinde Macide, 12-13 yaşlarında bir çocuktur. O günü dün gibi hatırlıyordu. Traktör evin kapısına yanaşınca etraftan konu, komşu, hısım, akraba da toplandı. Herkes bir eşyanın ucundan tuttu, göç traktöre yüklendi. Aile için gitme vakti gelmişti. Kendilerini uğurlamaya gelenlerin hepsiyle helalleştiler, kimisinin elini öptüler, kimisiyle kucaklaştılar. Baba ve abi traktörün iki yanına oturdu. Gitme kararı alındı almalı gözyaşı dökene anne, kızını bağrına basıp römorka, eşyaların arasına yerleşti. Küçük kız arkada el sallayanlara son defa bakarken çocukluğuna dair ne varsa onları da arkada bıraktığının farkında değildi. Köy ve insanlar traktörün kaldırdığı toz bulutunun arkasında kaybolup gitti.

Birkaç saat önce köyden ayrılan kız çocuğu, şehre bir genç kız olarak giriyordu. Bu kadar kısa sürede büyümek mümkün müydü? Evet, mümkündü. Traktör, aileyi bir gecekondu mahallesine getirdi. Burada onları, daha önce şehre göçen köylüleri karşıladı. Bir çırpıda eşyalar tek göz gecekonduya taşındı. İyi kötü bir düzen tutuldu. Baba, köylüleriyle inşaatlarda çalışıyor; abi okula gidiyordu. Anne, burada peş peşe iki çocuk daha doğurdu. İkinci hamilelik çok zor oldu. Ev işi tutamadı, sürekli yatmak zorunda kaldı. Bütün yük Macide'nin omzuna yüklendi. Yaşlıları oyun oynarken o hem kardeşine baktı, hem anasına. Evi temizledi, çeşmeden su taşıdı, çamaşır, bulaşık yıkadı, yemek yaptı. Anasından emdiği süt burnundan geldi, gün yüzü görmedi. Tek göz eve sığın aileye birkaç yıl sonra bu şehir dar gelmeye başladı. Hayat onları savurup büyük şehre, hayat mücadelesinin tam ortasına attı. Taşınırken Macide'nin yüzü gülüyordu. Sanki boyundan büyük sorumlulukları arkada bırakıyordu.

Büyük şehirde oturacakları eve gelinlik kız olarak geldi. Burası bodrum katta, rutubetli, güneş görmeyen izbe bir evdi. Gündüz bile ışık yakmak zorundaydılar. Bu evi iki defa su bastı. Tüm eşyalar

harap oldu. Ne zaman hava kapansa, yağmur yağacak gibi olsa evdeki herkesin yüreği ağzına gelirdi. Macide ömrünün son demlerini geçirdiği beşinci kattaki hastane odasında bile yağmur yağdığında korkar, dualar ederdi. Bu korku, o yıllardan kalmaydı.

Büyük şehrin derdi de büyüktü. Baba yine inşaatlarda çalıştı, abi bir yere çırak durdu, anne güdeliğe gitmeye başladı. Çocuklar artık gelinlik çağa gelen Macide'ye emanetti. İkisi de okula başlayınca Macide biraz rahatladı. Ev işini gördükten sonra çeyizlik el işleri yapmaya vakit buldu. Bir iki sene sonra abi, bir kız kaçırdı. Kızın ailesi önce ortalığı ayağa kaldırdı, oğlanı da kızını da vuracaklarını söylediler. Sonra araya sözü geçen insanlar sokuldu. Olan olmuştu artık, dökülen süt toplanmazdı. Bir ay sonra düğün dernek kuruldu. İş tatlıya bağlandı.

Abi, evlenir evlenmez görücutler ailenin kapısını çalmaya başladı. Sıra Macide'deydi. Baba, gelenlerden birini münasip görüp "Verdim gitti." dedi. Macide düğünden önce evleneceği erkeği üç defa görebildi, ona da görmek denirse. Bereket versin adam iyi biri çıktı. Fabrikada çalışır, evden işe, işten eve gider gelirdi. Kendi halinde birisiydi. Evliliklerinin ertesini yılı bir devlet dairesine odacı oldu. Tam 35 sene bir Allah'ın kulunu incitmeden çalışıp emekli oldu. Bu evlilikten üç oğlan dünyaya geldi. Çocuklar büyüdü, yuvadan uçtu. Karı koca, bir Köroğlu bir Ayvaz kaldılar. Emeklilik adama yaramadı. İki üç güne bir doktora gidip gelmeye, sık sık hastaneye yatmaya başladı. Her gün bir poşet hap atardı. En son soğuk algınlığı şikâyetiyle yattığı hastaneden ölüsü çıktı.

İyice yaşlanan Macide, kendini çocuklarının yanında buldu. Çocuklar aralarında sıra yapmıştı. Altışar ay bakıyorlardı analarına. Yaşlı kadın en çok büyük oğlunun yanında rahat ederdi. Ne de olsa ilk göz ağrısı. Gelin desen tatlı dilli, güler yüzlü. Torunlar saygıda kusur etmez. Ortanca oğlanın, hanımıyla arası pek iyi değildi.

Macide'ye belli etmemeye çalışıyorlardı ama yaşlı kadın her şeyin ama her şeyin farkındaydı. Karı-koca arasındaki huzursuzluk çocuklara da yansıyor. Büyük torun laf söz dinlemiyor, okula da doğru dürüst gitmiyordu. Azıcık üstüne varsalar evden çıkıp gidiyor, bir iki gün gelmiyordu. Nereye gittiğini, kimde kaldığını bilen yoktu. Kıza zaten laf söylenmiyordu. Macide Hanım, burada etliye sütlüye karışmaz, elinde tespih, dilinde dua günlerini geçirirdi. Ortanca oğlanın evi neyse ama küçük oğlanın yanında kalmak çok zordu. Yaşlı kadın sıra ona gelince hiç mi hiç gitmek istemezdi. Küçük oğlan ve küçük gelin çalışıyordu. Çocukları da yoktu. Sabahları kahvaltı yapmadan çıkıp giderlerdi. Akşamları eve kaçta gelecekleri belli değildi. Onlar gelinceye kadar Macide Hanım uyumuş oluyordu. Burada vakit geçmiyor, yaşlı kadını ölüm korkusu sarıyordu. Oğlan, işe giderken anasının yiyeceğini, içeceğini hazırlayıp kumandayı yanı başına koyuyordu. Gelin: "Anne, mutfakta her şey var. Canın ne isterse... Hiç çekinme." diye sıkı sıkı tembih ediyordu ama onu bir de Macide Hanım'a sormalı. Gelinin 'her şey' dediği Macide Hanım'ın adını bile söyleyemediği hazır yiyeceklerdi.

Yaşlı kadın ömrünün sonuna doğru eskileri özler oldu. Sık sık rahmetli olan annesini, babasını, kocasını, abisini yâd ediyor, doğduğu köyden bahsediyordu. Aladağ'dan gelen keklik seslerinden, Akpınar'ın şırıl şırıl akan suyundan, buz gibi akan köy çeşmesinden, bakkalda satılan akide şekerlerinden, kerpiç evlerin arasında koşuşturan çocuklardan, oğlak seslerinden, kuzu seslerinden, rengârenk çiçeklerden söz ediyordu. "Köyümü dünya gözüyle bir defa daha görsem başka bir şey istemem." diyordu. Kadına kanser teşhisi konulup birkaç aylık bir ömür biçilinceye kadar kimse onun bu isteğini ciddiye almadı. Hastalığı öğrenen çocuklar analarının son isteğini yerine getirmenin derdine düştüler. Oysa yaşlı kadının yola dayanıp dayanamayacağı bile şüpheliydi. Büyük oğlan hastanede kardeşlerini karşısına alıp konuştu. Küçük oğlanın arabası da şoförlüğü de iyiydi. Ortanca zaten iş yerinden izin alamazdı. Büyük ve küçük oğlan analarını köye götürmeye karar verdiler.

Yaşlı kadın, köye gideceğini duyunca çocuklar gibi sevindi. Evlatlarına dualar etti. Büyük oğlan: "Dur bakalım ana, doktor izin verecek mi?" dedi. Doktor, hastadan umudu kesmişti zaten. Oğlanlardan imza alıp hastaya izin verdi. Hastayı büyük oğlanın evine çıkardılar. Akşam küçük oğlan kapıya geldi. Kadını, arabanın arka koltuğuna oturtarak battaniye ile sarıp sarmaladılar. Yolda fazla oylanmazlarsa öğlene doğru köye varacaklarını düşünüyorlardı.

Yol bitmek bilmedi. Küçük oğlan belli bir yerden sonra yoruldu, direksiyona büyük oğlan geçti. Macide Hanım'ın arkadan ara ara cılız sesi duyuluyordu: "Daha gelmedik mi oğlum?" Kadın, bazen uyuyor, bazen uyanıyor, bazen de köye dair bir şeyler sayıklıyordu. İyice bitkinleşmişti. Nihayet uzaktan Aladağ belirdi. Köy kadının anlattığı gibi bir dağın eteğinde kuruluydu. Yıllar önce bir traktör kasasında toz kaldırarak geçtikleri yollar asfalt olmuştu. Yoldan gelip giden eksik değildi. Köy yoluna düşünce Macide Hanım'ın tekrar sesi duyuldu: "Daha gelmedik mi?" Direksiyondaki büyük oğlan cevap verdi: "Geldik anacağım, geldik, bak işte karşımızda Aladağ." Kadın doğrulmaya çalıştı. Uzaktan Aladağ'ı hayal meyal gördü. Biraz sonra Aladağ netleşti. Dağla birlikte üzerindeki dev mermer ocağı da göründü. Aladağ, beyaza bürünmüştü. Ekskavatörler, kepçeler, dev kamyonlar dağı yiyip bitirmişti. Karşıda beyaz beyaz katmanlar görünüyordu. Kadın, gördüğü manzara karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşadı: "Aladağ'ın karnını yarmışlar vah vah!" diyebilirdi. Dağın üzerinde ne keklik kalmıştı, ne de keçiler.

İki kardeş, köyün girişinde rastladıkları gençlere Akpınar'ın yerini sordular. Anaları bari çocukluk yıllarından hayalinde kalan Akpınar'ı görsün istiyorlardı. Gençler Akpınar'ın yerini bilemedi. Az ilerde orta yaşlı bir kadından derenin suyunun ta bilmem nereden çevrilip hidroelektrik santraline aktarıldığını öğrendiler. Kadına köy çeşmesini sordular. Köy çeşmesi çoktan yıkılmış. Herkesin evinde bir çeşme varmış artık. Köyün içine doğru ilerlediler. Annelerinin sayıkladığı kerpiç evler, evlerin arasında koşuturan çocuklar yoktu. Yeni evlenen kızlar, köyde durmuyordu. Köyde bakkal da yoktu. Bakkal olsa da kimse oradan alışveriş yapmazdı artık. Herkesin altında bir vasıta, ihtiyacı olan beş dakikada ilçeye inip marketlerden ne alacaksa alıp geliyordu. Köyün dışındaki iki büyük beşihaneden başka hayvancılık namına bir şey de kalmamıştı. Köylüler; peyniri, yoğurdu hatta yumurtayı bile satın alıyordu.

Yaşlı kadının gözünden iki damla yaş süzüldü: "Ben göreceğimi gördüm dönelim." dedi. Bunu o kadar kısık sesle söyledi ki çocuklar duymadı bile. Kadının son sözü bu oldu. İki kardeş mola için durduklarında yaşlı analarının öldüğünü anladılar. Ağlayıp sızlayacak vakit yoktu. Klimayı açıp son sürat yola koyuldular. Macide Hanım'ı ertesi gün şehir mezarlığına defnettiler.

BİR HİCRAN SENFONİSİ

Mustafa SADE

Dolunayın hâlesi gö(n)lûme düştüğü ân
Gün biter, güneş söner; çekilir hüzne kura
Muhacir bir ritüel dehlizdeki bu nirân
Yürek kof, umut kızıl, mavilik alabora.
Ey içimdeki gölge, ruhumu benden kus, at!
İçsiz bir tazarrudan erişilir mi nura?
Ay/kırı bir heyula, yıldızlar kanlı pusat!..

Uyku tutmaz kederi, çığlığa gelmez acı
Usumun rahlesinde hercai gökyüzü var
Fikrimin gergefine kurulmuş darağacı
Mahzenimin çehresi küf kokulu bir duvar
Hasta benizli gönlüm infazına müptela
Yüreğim ölü doğmuş can evinde bir mezar
Soluduğum cesetten yükselir arşa selâ!..

Hicran ki; vahada çöl, serapta bir okyanus
Ayaklarımda visâl külünün prangası
Umudum şem'e muhtaç kifayetsiz bir fanus
Vâveyla senfonisi çölünün prangası
Raks ederken zihnimin burgacında gölgesi
Ruhumda milyonlarca ölünün prangası!
Hayali billûr kâbus, hasreti gam ülkesi...

Usul usul intizar yüklenirken omuza
Bahara hazan düşer zemheri gölgesinde
Çılgılık atan gözlerim çiy olur yakamoza
Martılar kanat çırpır sükûtumun sesinde
Düş yangını göklerden boşalırken karanlık
Şamdandaki güllerim bir alev in ye'sinde
Her nefesim bir Eylül, ve her Eylül bir anlık...

Lisanım vehm içinde, yâre gitmez hitabım
Gövdemi sürüyorum kızılca tan yerine
Azılı bir firakın pençesinde bîtabım
Sineye tahammülü koydum kalkan yerine
Yazılmamış varlığım âsude sayfasına
Mahzun hâtırâtların el yazması kitabım
Ruhum amâde olmuş bir hicran tayfasına...

Bir siluet su taşır lebiderya gözümünden
Kırpiklerim çarmıhta... Pusuda puslu bir âh!
Siyah tüller gerilir geceye, gündüzümünden
Düş melâl, kalp münkesir, gülün şebnemi eyvah!
Beynim akkor deryası, şakağım boncuk boncuk
Kırağımsı nefesi şah damarımda silah!
Kül döker ellerimden dokunduğum tomurcuk..

DÖKÜLÜR YEŞİLİRMAK

Mehmet TOZLU

Ben bu şehre aşığım, ben bu şehri sevmişim,
Sen aynalı mağaradan akseden menevişim,
Her bahar çiçek çiçek gelinlik giyer bağın,
Erguvanla birlikte bademlerdir durağın,
İsterim ağlamaklı için için hıçkırmak,
Ve fakat bu duruma, öykünür Yeşilirmek.

Aşkından dağlarını, gün boyu dolaşırım,
O ıslak dudağına, yağmurla bulaşırım,
İnerim Çakallar'dan, serviler gölgesine,
İçeri şehir denen, şehzade bölgesine,
Mihri Hatun aşkını ister suya yazdırmak,
İç çeker hasretinden, bükülür Yeşilirmek.

Nicedir yiğitlerin, hep önüne bent oldu,
Leylim ley gecelerde Şirin'e kement oldu,
Harşena'ya çıkarak, haykırıırken aşkını,
Bulur mu deli gönül o dağlarda yankını,
Köpük köpük sevgini, ister idim çığırarak,
Lime lime yatağın, sökölür Yeşilirmek.

Geçip gider yıllardır, sessiz, sakın ve durgun,
Yemyeşil gözlerinle, Amasya sana vurgun,
Yalı boyu evlerin, sıra sıra dizilir,
Dalga dalga sularda, gölgelerin sezilir,
Yakamozlu gecede, isterim ki çağırarak,
Yatağına sığmayıp, höykürür Yeşilirmek.

Kuş köprüde sevmiştim, o uçarı aşkımı,
Hayatımda ilk defa, yaşamıştım yıkımı,
Başım düştü önüme, gözüm o an karardı,
Neyse ki kıyısında, tutunacak sur vardı,
Sensiz geçen günlerde, isterim ki çıldırmak,
Şu virane gönlüme, dökölür Yeşilirmek.

ÖĞR. GÖR. ÜMİT PARSIL İLE EDEBİYAT VE SANAT ÜZERİNE

Konuşturan: Recep ŞEN

Sevgili Ümit hocam öncelikle hoş geldiniz. Biz sizi tanıyoruz ama istedik ki Gergef Edebiyat Dergisi okurları da sizi tanısun, onun için kısaca kendinizden ve çalışmalarınızdan bahsederek sohbetimize başlayalım.

Hoş bulduk kıymetli hocam. Kısaca kendimden söz edecek olursam 1978 Kahramanmaraş doğumluyum, ilk, orta ve lise tahsilimi Kahramanmaraş'ta tamamladım. "Görsel Algılama" ve "Sanatta Yaratıcılık" isimli iki kitabım yayımlandı. Lisansımı Dumlupınar Üniversitesi Resim Bölümünde tamamladım, yüksek öğrenimimi ise Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü ve Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladım. Adıyaman Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde öğretim görevlisi olarak görevime devam etmekteyim, evliyim ve bir oğlum var.

Esas malzemesi söz olan edebiyatı güzel sanatların bir şubesi olarak düşünürsek diğer sanat dallarından farklı olan yanları nelerdir? Yani bir şair ile bir ressam nasıl bakarlar hayata ve eserlerini ortaya koyarken hangi malzemeleri kullanırlar?

Öncelikle sanatın ne olduğu ile ilgili başlamak gerekir diye düşünüyorum kıymetli hocam. Sanatın ne olduğu yüzyıllar boyu tartışma konusu olmuş, toplumlara ve alanlarına göre pek çok yönüyle tanımlanmış bazen de tanımlanamamıştır. Geçmişten günümüze sanat için ifade edilen tanımlardan bazıları şöyledir; Platon'a göre, sanat bizi gerçeklerden uzaklaştırmaktadır. Çünkü ikinci elden taklittir. Aristo'ya göre sanat, bir şeyin özünün sanatçı tarafından sanat eseri ile ortaya konulmasıdır. Oysa Kant'a göre sanat ve estetik, ahlakla bilim arasında yer almakta, yargıya dayanmakta ve insandaki zevk-acı yetileriyle ilgilenmektedir. Schiller, sanatı oyunla ilişkilendirmiş ve sanatçının eser yaratmasını da oyun etkinliği olarak tanımlamıştır. Hegel ise sanatın, doğanın olduğu gibi yansıması ya da biçimsel bir taklidi olmadığını düşünmüş ve sanatı, insan aklının ortaya koyduğu bir yaratı olarak tanımlamıştır. Sanat ayrıca, sanatçı açısından "duygu, düşünce ve izlenimlerin dışa vurulması", dış gerçeklik açısından "dış gerçekliğin yansıması", sanat eseri açısından "dinleyen ve görende estetik zevk ve heyecan uyandıran bir olgu" ya da "anamlı bir biçim"dir. Sanatçı eserlerini

duygu ve düşüncelerini, ilgi duyduğu nesnelerle, olay, olgu, durum ya da kişilerle empati kurarak ve sanatın dilini kullanarak, keşfederek üretmektedir. Olayları, olguları, süreçleri gerçekliğe uygun basitleştirerek, taklit ederek ahenkli tanımlayarak, belirli ölçüde hoş avunmayı kabul ederek güzel, yapıcı ve etkileyici duygular ve düşünceler yaratma ve heyecanlandırma etkinliği biçiminde tanımlanabilir ve şair sözlerini kulağa, ressam sözlerini göze söyler. Bunları yaparken şair içinde ressam içinde kâğıt kalem yeterlidir.

Şiirde musiki ve ahenk çok önemli. Bu bağlamda şiirle musikinin öz kardeşler olduğunu söyleyebiliriz. Aslında sadece musiki değil güzel sanatların diğer şubeleri için de bu kardeşlikten söz edebiliriz. Mesela, usta şairlerimizin eserlerinde resme ait unsurlar olduğu gibi usta ressamların eserlerinde de şiire ait unsurlara rastlamaktayız. Bu anlamda edebiyatın güzel sanatların diğer şubeleriyle yakın ilişkisi hakkında ne söylemek istersiniz?

Bir tarih, fizik, felsefe metni ile bir şiiri, romanı ya da hikâyeyi karşılaştırdığımızda edebiyatın ne olduğunu daha iyi anlarız. Birinci tür metinlerde temel amacın bir konuya açıklık getirmek, herhangi bir konuda bilgi vermek olduğu görülecektir. Ama edebiyat eserlerindeki temel amaç, bir konuda bilinmeyenleri açıklamak değil, herhangi bir iletiyi dilin olanaklarından yararlanarak etkileyici ve güzel bir şekilde anlatmaktır. Edebiyat, edebiyatseverde estetik duygular uyandırır. Nasıl ki bir yağlı boya resim, bir heykel, bir şarkı, insanda güzel duygular uyandırır; edebiyat da diğer güzel sanat eserleri gibi aynı amacı bir şiirle, bir öyküyle, bir romanla gerçekleştirir.

Necip Fazıl Kısakürek üstadın "Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış; / Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış." dizelerinden hareketle sanat ve insanın hakikat arayışını konuşalım biraz da isterseniz hocam.

Sanat, bazen fiziksel bir dünyanın tanımlanmasının ötesinde başka bir gerçekliği ifade etmiş bazen de dünyanın olduğu gibi betimlenmesi gerektiğini savunmuştur. Her iki farklı düşüncenin temelinde de sanat sanatçının ifade biçimidir fikri yatmaktadır.

Dil ifade için nasıl mürekkep, kâğıt, baskı makinası vb. kullanıyorsa sanat da kendi malzemesiyle birçok mesajlar taşır. Sanat, bir anlatım aracıdır ya da sanat bir anlatımdır olarak görmek gerek ve “Anladım işi, sanat Allah’ı aramakmış; / Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış” dizeleriyle sanata dinsel işlev yükleyen şairlerimizden, üstatlarımızdan biridir Necip Fazıl Kısakürek. 5. sorunun cevabında sanatı tarif etmeye çalışırken “Dinsel ve ulusal amaçlara hizmet eder ve toplumu ilgilendiren çeşitli amaçları vardır” demiştim, “Şiir, mutlak güzellik olan Allah’ı sır ve güzellik yolundan arama işidir.”

Şiir ve Din bahsinde: “Dinin olmadığı yerde hiçbir şey yoktur; yokluk bile yok... Şiir ve sanatsa hiç yok...” diyen Üstat Kısakürek, “sanatın ana dayanakları olan mavera humması, fânîlik kaygısı, ıstırap, ihtilâç, vecd, aşk, şüphe, kıskançlık, ihtiras, infial, kendi kendini aşma cehdi ve gaibi istintak hamlesi, ancak, müspet ve menfi din kadrosunun malı olan bu kıymetlerin kaynağını elde tutmakla mümkün olur ve bu kaynağın zaafından evvelâ şiir incinir.” demektedir. Ona göre şiir, bir tebliğ işi olmaktan çok, bir telkin işi sayılmaktadır. Aslında bizleri telkin etmektedir “sanat Allah’ı aramakmış” sözleri ile.

Yeryüzünü bir mescit olarak gören Müslüman sanatçının beslendiği kaynaklar ve kırmızı çizgileri nelerdir?

Çok keskin sınırlar çizmek bence iddialı olur düşünce-sindeyim. Her yaklaşım biçimi bir diğerinin yetersiz kaldığı, eksik bıraktığı yerden devreye girmiş ve sanat yapısını açıklamaya girişmiştir. Sanatçının beslenmiş olduğu ve kendini yoğurduğu kaynaklar bir sanat yapısını, savları tutarlı bir dil bütünlüğü içerisinde anlamak-anlamlandırabilmek olmalıdır diye düşünmekteyim. Günümüzde sanatı anlama-anlamlandırma alanının büyük bir değişikliğe uğradığını görmekteyiz ama bu değişikliği, güncellenmeyi sanatçılar olarak anlamlandırma da daha samimi ifade içerisinde olarak anlatmamız gerek gelecek nesillere. Bu yüzden kırmızı çizgi olmamalı. Madem yeryüzü insanın mesciti neden sınırlandırılmalı? Bazı toplumlarda sanatın özgün ve yenilikçi yönü izleyicinin algılamasını zorlaştırabilir. Sanat özel bir duyarlılık işidir. Sanatı ve Zanaatı ayırmak, kelime ve işlevsel anlamlarını iyi bilmek gerekir. Sanatı bilmeyenler, yapıları sanat zannedip inanıyor ve bu yanlış öylece devam edip gidiyor maalesef.

Bizim kültürümüzde tasavvuf erbabının yetiştirdiği

ocaklara baktığımızda buradaki gönül insanların sanatla iç içe olduklarını görürüz. Birçok şair ve edebiyatçımız bu ocaklarda yetişmiş ve feyz almıştır. Günümüz sanatçısının buradan alması gereken ders nedir?

Sanat bir şeyi özel kılmaktır, sanat sanat içindir, sanat bir anlatımdır, sanat toplumsal bir eleştiridir ve sanat bir dünya kurmadır.

Batı zihniyetinin, bir devenin züccaciye dükkânına dalıp ortalığı darmadağın etmesi gibi kültür, sanat ve insanlık adına her şeyi yok ettiği bir çağı yaşıyoruz. İnsanlık Osmanlı’dan bu yana uzun zamandır huzura hasret. Teknolojiyle beraber yeni bir dünyaya adım attık. Sosyal medyanın dönüştürdüğü bir dünya, hepimizin kullandığı popüler bir sosyal medya ağının 2,7 milyar aylık aktif kullanıcısı olduğu söyleniyor. Bu muazzam bir rakam. Sosyal medya hem fırsatlar hem de tehditlerle dolu bir platform. Buradan hareketle geleceğin dünyasında edebiyat ve sanatın rolü ne olmalıdır?

Aslında hem geçmişe hem geleceğin dünyasına baktığımızda, eserlerimiz her yerdeler ve üretmeye devam ediyoruz; gerek plastik sanatlarda gerek geleneksel sanatlarda gerek el sanatlarında gerek şiirde, edebiyatta. Böyle bir geleceğin dünyasında edebiyatla anlam bulup sanatla yol almayı amaçlamak gerek gençlerimiz için. Medyayı iyi kullanmak ve iyi takip etmek gerek bana göre.

Yunus’un dediği gibi her gün yeniden doğmak zorundayız. Mevlana sözünce artık yeni şeyler söylemeliyiz. Öyle der Mevlana: “Eski satanların zamanı geçti. Biz yeniler satıyoruz. Bugün pazar bizimdir.” Gelecek, insanlığın huzuru adına yeni şeyler söyleyenlerin olacaktır. Evet, yeni şeyler söyleyebilmek, gönülleri ferahlatan kalıcı eserler üretebilmek, her alanda gelişebilmek, Yunus gönüllü, Mimar Sinan akıllı olabilmek için kültür ve sanatta kendimize nasıl bir yol haritası çizmeliyiz?

İnsanda estetik hayranlık uyandırmayan basit bir masa, duvar süsü veya tabak sanat eseri sayılmaz. Ancak bunlar, işinin ustası kimseler tarafından çok ince bir şekilde yapıp tezyin edilirse, daha doğrusu görenlerde güzellik etkisi uyandırır o zaman sanat eseri sıfatı kazanırlar. Sanat, normal insanların anlayabileceği sanattır. Normal insanı etkilemeyen şey, sanat değildir.

Yol haritamızda geleneğimizi modernlikle yorumlayarak, güncelleyerek ben buradayım demek gereklidir bunu yapmak için de çok okumak, araştırmak sentezlemek gerekli.

Türkiye’de kültüre, sanata, edebiyata ilginin artması adına üniversitelerimize düşen görevler nelerdir?

Günümüzde her şeyin sanat olabileceği, her şeye sanat denilebilecek bir dünyada yaşamaktayız. Sanat olarak görülen şeylerin belirsizliğiyle karşı karşıya kalınmakta, bir nesne, daha önce görülmemiş bir biçimde, sadece belli bir yoruma dayalı olarak sanat eseri olabilmektedir. Gündelik yaşama ait nesneler sanatsal bir kullanımla sanat eserine dönüştürülmektedir. Her şeyin sanat olabileceği bir dünya hem sanatın gündelik hayata sızması hem de değerini yitirmesi anlamına gelir. Vera L. Zolberg’in belirttiği gibi, “sosyolojik açıdan bir sanat eseri, belli başlı toplumsal kurumlar aracılığıyla çalışıp, tarihsel olarak gözlemlenmesi mümkün eğilimleri takip ederek iş birliği yapan birden çok aktörün bulunduğu bir sürecin içindeki bir andır”. Bu bakımdan, sanat toplumsal bağlamından ayrı bir şekilde tam olarak anlaşılamaz ve bu anlaşılmayı görünür kılmak için sanat kurumları içerisinde yer alan eğitimin önemi büyüktür ve üniversitelerimiz bağlamında; sanatsal yaratımın sınırlarını çizmenin giderek zorlaşmakta olduğunu; hatta o, sınırların yokluğuyla nitelendirildiğini, sanatın sınırsızlığı sanatın toplumsal olarak inşa edilmiş doğasını, kültürel kurumlarını, sanatçıları, sanattan bir çıkar bekleyen, sanata ilgi duyan bir izleyiciler bütünü ve bunlar arasındaki ilişkiler uzamını dikkate almayı hedeflemişler ve inanın bu hedefi de özveri ile yapmaktadırlar.

Taşrada edebiyat ve sanata emek verenlerin bugün büyük şehirlerdeki sanat camiası tarafından görülmediğine, pek de kâle alınmadığına şahit oluyoruz. Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenmek isteriz.

Bahsettiğiniz bu durum acı ama gerçek bir durumdur ve bu durumu bizzat yaşayanlardanım. Sanat evrensel, yerlisi-yabancı, köylüsü-şehirlisi yoktur bana göre.

Edebiyat ve sanat gönül işidir hatta tutku derecesinde soylu bir çabadır. Aynı zamanda uzun, meşakkatli, çileli bir yoldur. Siz bir akademisyen olarak üniversitede gençlerle iç içesiniz. Gençlerin edebiyat ve sanata bakışını nasıl buluyorsunuz? Bir de edebiyat ve sanata ilgi duyan genç arkadaşlarımıza neler söylemek istersiniz?

Çok renkli bir coğrafyada yaşıyoruz, toplumun her kesimini görmek, köyü, şehri aynı anda yaşamak, kırsal, zenginliği aynı ortamda gözlemlemek Türkiye’de artık çok kolaylaştı. Bu sebeple ego duygusundan uzak olunmasını ve “ben sanatı kendim için yapıyorum” sözünü kendine düstur edinmiş gruba hiç dahil olunmadan yol alabilmenin mümkün olduğunu ve içinde toplum kavramını barındırmayan sanat düşünilemeyeceğinin bilinmesi gerektiğini, bilinmezse zaten yaptıkları sanatın doğasına da aykırı olacağını bilmelerini isterim.

Sevgili hocam bizim her söyleşide konuklarımıza yönelttiğimiz klasik bir sorumuz var, özel bir soru. Size de sormak isteriz izin vererseniz. Ümit hoca’nın en çok sevdiği şair ve o şairin şiiri hangisidir?

Necip Fazıl Kısakürek ve muhteşem şiirlerinden biri olan “Kaldırımlar”

Ümit hocam, yoğun çalışma temposunuz arasında bize değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Rica ederim kıymetli hocam, böyle güzel bir söyleşide birlikteliğimiz için ben teşekkür ederim. Umarım değerli okurlarımızı sıkmamışımdır. Sevgi, selam ve muhabbetlerimle...

SOM ALTINDAN HÜLYALAR

Mahmut TOPBAŞLI

Sinemin yaylasında yaslanır başım dağa
Dilimden anlayacak pınarları tanırım
Fırlatıp attım bir bir kaygıları uzağa
Sabırla beklemezsem kendimden utanırım
Sinemin yaylasında yaslanır başım dağa

Saf gümüşten kanatlı güvercinler uçuşur
Bir girdapta dönerek sevinçlerin ardında
Ebedî sükûtumun nağmeleri tutuşur
Takılıp ellerime yıldızların yurdunda
Saf gümüşten kanatlı güvercinler uçuşur

Som altın başaklarla süslüdür rüyalarım
İlham perilerimle kanat açtım öteye
Kaç dağın arkasından toplandı hülyalarım
Hercai duygularla kavuşsam diye diye
Som altın başaklarla süslüdür rüyalarım

Her gece başka visal açılır perde perde
Her sevincin ardında dizili bin âh ü zar
Gönlüme tuğyan olan vakitsiz cemrelerde
En garip şarkılarla bıçaklanır yıldızlar
Her gece başka visal açılır perde perde

Sürdüm hep huzur yüklü kervanların izini
Erguvan bakışlarla soylu bir ahenk üzre
Sevdim yalnızlığımı duran saatler gibi
Sabrın doruklarında kalan bir mihenk üzre
Sürdüm hep huzur yüklü kervanların izini

Aklımın harmanını hatıralar savurur
Düşer yanaklarıma bozkırdan damlayan yağ
Payıma düşen sevda yüreğimi kavurur
Kırk baharın ardından biter gönlümde savaş
Aklımın harmanını hatıralar savurur

Özge yalnızlığımı yaşarken bir kez daha
Geçtim koca deryayı sevgimle uyutarak
Emanet rüyalardan uyanıp bir sabaha
Derledim baharları rahmet gibi yutarak
Özge yalnızlığımı yaşarken bir kez daha

Kaybolmuş bir ülkenin soluk haritasında
En eski hayallerle parıldayan mânâlar
Ellerim kavrulurken zümrüt kış ortasında
En solgun umutların yeşerme emeli var
Kaybolmuş bir ülkenin soluk haritasında

KİMİM BEN?

Ali HAVAN

Her gece tenhalarda bir başıma oturup
Yıkıtığım hayallere yeniden başlıyorum
Kimsenin sezmediği kalleş pusular kurup
Karanlık sokaklarda gölgemi taşıyorum

Boynumu uzatmadan feleğin urganına
Görmez perdeli gözler acı gülüşlerimi
Sımsıkı sarılarak yalnızlık yorganına
Nazar boncuklarıyla süslerim düşlerimi

Metruk bir kasabanın bir köşesinde sessiz
Cüzzamlı tekkeleri bekleyen kör dervişim
Heybemde bir tutam tuz bir parça nân-ı aziz
Acılı lokmalarda düğümленir geçmişim

Kambur cüceler sahte Kaf Dağı'nda periler
Cadılar raks ediyor her gece düşlerimde
Kanlı bıçaklarını bileyleyen çeriler
Beni yalnız bırakır kızgın dövüşlerimde

Harmandalı oynarken yalnızlığımın cinler
İçimde büyütürüm korkuları dev gibi
Pencere kenarına tüneyen güvercinler
Çırpınır kanatları tıpkı bir alev gibi

Ölümlüler dağları oynatamaz yerinden
Nehirler belirliyor kaderimi her gece
Ellerim uzanırken, bulutlar kederinden
Hüznümü dillendirir yaş döker ince ince

Kalın koyu perdeler ışıklardan azade
Kapı aralığından süzülür şualarım
Nedamet secdesinde gözü yaşlı seccade
Göge elimi açsam hep üşür dualarım

Ben silmeyi beklerken mendilimle terini
Yorgun dalgalar yıkar şatolarımı kumda
Katil uykularımın zehirli hançerini
Mühürlü keselerle saklıyorum koynumda

İçimde isyanlar var zamanın pençesinde
Boynuma yağlı ilmek taktım kelimelerden
Kaç ihtilal şafağı saklıdır peçesinde
Söz kurşunları yağar üzerime her yerden

Saatler can çekişir akrep ölümcül hasta
Dakikalar sararır veremli benizlerde
Günleri öğütürken zaman kör bir makasta
Kervanım yağmalanır dağlarda denizlerde

Şimşek hıncını alır bulutları silkeler
Ufukları kaplar sis tüm dağlar gözden ırak
Binbir telaş içinde başıbozuk gölgeler
Gün batar caddelerde hayatım çıkmaz sokak

Ne zamana tutundum ne mekânda yer tuttum
Girift bilmecelerin ortasında kimliğim
Yürüdüğüm yolları yolcuları unuttum
Alımda taşıdığım bir yaftadır hiçliğim

Kimim ben neredeyim hangi mekâna düştüm
Bir nefeslik hayatın rüzgârında yelkenler
Hırçın dalgalar ile kıyasıya dövüştüm
Tabutumu taşıyor gözüme mil çekenler

DOĞADA YAŞAMAK ZOR BELKİ AMA DOĞAYLA YAŞAMAK MÜMKÜN

Erhan ÇAMURCU

*Doğa insan olmadan da yaşar ama
insan, doğa yok olduktan sonra yaşayamaz.
Paul Ehrlich*

Doğa Hayatın Neresinde?

Pandemi sürecinin bütün dünya toplumlarına ve elbette Türk halkına gösterdiği önemli bir hakikat de insanın doğadan ayrı yaşamasının mümkün olmadığıdır. Son yıllarda, yapay ortamlarda yaşamın mümkün olup olmadığı sorusundan hareket eden pek çok kitap ve film yayınlandı. Reklamlarda, siyasi söylemlerde insanın beton yığınları arasına hapsedildiği vurgusu yapıldı. İnsanlık; doğadan çaldıklarının üzerine doğayı dışarıda bırakan bir yaşam alanı oluşturmaya çalışıyordu. Köyden kente göçün hızlanması, ekilebilir arazilerin genişlemesine rağmen ekilen alanların daralması, şehir merkezlerinin gözle görülebilir bir biçimde ağaçsızlaşması, nesli tükenen veya tükenme tehlikesi altında bulunan hayvan ve bitki sayısının hızla artması gibi pek çok olay insanoğlunun doğaya karşı vefasızlığının bir göstergesi olarak karşımızda duruyordu. Bütün bunlara rağmen, insanın daha mutlu olmasının yolu on binlerce insanın tıktık tıktık doldurulduğu alışveriş merkezlerinde, bahçesinde üç beş ağacın dahi bulunmadığı onlarca katlı gökdelenlerde arandı. Belki de doğa için kenara çekilme vakti gelmişti ama insanoğlunun hesaba katmadığı bir gerçek vardı: “Her şey aslına rücu eder.” mealindeki ayetin sırrı gereği doğa da vakti geldiğinde kendine ait olanı alacaktı.

İnsanoğlunun vefasızlığına karşı nazlı bir sevgili gibi yüzüne hasret bıraktı doğa. Bu sırada kendine ait olanı geri aldı. Kaldırım taşlarının arasından fırlayan çiçekler, sokaklarda özgürce dolaşan hayvanlar, temizlenen hava ve daha pek çok olay doğanın hâlâ yaşamın merkezinde olduğunun bir kanıtı oldu. İnsanlar evlerinde kaldıkları süre boyunca esas yurtlarının bu beton yığınları olmadığını fark etti. Büyük şehirlerden kasabalara ve köylere doğru göçler arttı. Bahçeli, müstakil evler apartmanlara tercih edilmeye başlandı. Doğayla iç içe zaman geçirmek için tatil planlarında karavan ve çadır ön sıralara yükseldi. Evlerde dahi çiçek yetiştirme ve hayvan besleme alışkanlığı gelişti. Bu süreçte psikologların ya da yaşam koçlarının en önemli önerisi “doğaya yakın olmak” oldu. Sadece

ekonomik açıdan ya da sağlık açısından değil yaşam kalitesi ve mutluluk parametresi bakımından da bu süreci en hasarsız atlatanların kırsalda yaşayanlar olduğunu görmek için bilimsel makalelere gerek yok.

Doğa Müfredatın Neresinde

Okullarımız, çocuklarımızın hayata hazırlandıkları alanlardır. Hayatın içinde karşılaşacakları her türlü problemin çözümünü öğrendikleri, içinde yaşadıkları topluma ve insanlığa hizmet edebilmeleri için gerek duydukları birikimi kazandıkları, kendi varoluş sebeplerini buldukları, kısaca kendilerini gerçekleştiren becerilerini edindikleri zorlu bir süreçtir. Bu nedenle eğitim sürecinin merkezinde öğrenci olmalı ancak öğrencinin ehil ellerle yönlendirilmesi esas alınmalıdır. İnsanın biricikliği ilkesinden hareketle bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuklarımızın okulda kaldıkları süreyi, zorunlu olarak aldıkları dersleri ve kazanımları artırarak onların daha bilgili olmalarını sağlayamayız. Öğrendiği bilgiyi tatbik etme şansı bulamayan öğrenci bütün bir eğitim sürecini sorgulamaya başlıyor. İlkokuldan itibaren verdiğimiz İngilizce eğitiminin toplumsal hayatta herhangi bir karşılığı yok.

Bütün öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi notu yüksek olmasına rağmen ahlaki değerlerimizde büyük bir yozlaşma var. Türkçe dersi sözcüğün yapısını öğretiyor ama sözün kıymetini öğretmiyor. Tarih dersinde zaferlerimizle gurur duyarken bugünün küresel düşmanlarına karşı gözlerimizi kapatıyor. Coğrafya dersi denize paralel uzanan dağları öğretiyor ama yağmurun sıcaklığını değdiremiyor vücutlarımıza. Hasılı, kitap yüklü merkeplerden öte geçemiyor öğrenciler.

Çocuklarımıza “Çok gezen mi bilir, çok okuyan mı?” tartışmasını okumayı ve gezmeyi özendirmek için yaptırmış olsak da geline nokta çocuklarımız gezmenin de okumanın da kıymetinden habersiz.

Raskolnikov’la tanışmamış birisine vicdandan, Selim Işık’ı tanımamış olana tutunamamaktan, Vanya Dayı’yı duymamış olana çalışmanın kıymetinden bahsetmek ne derece faydalı olur bilemiyorum. Bakırın simgesini, periyodik cetveldeki yerini, kullanım alanlarını ezbere bilen bir öğrenci kimya bilgisine vakıf olmuş mudur? Karadeniz Bölgesinin fiziki özelliklerini, iklimini, bitki örtüsünü sular seller gibi sayan bir öğrenci gerçekten bu bölgenin coğrafyasına hâkim midir? Yağmur sonrası toprak kokusu, çiçeklerin yağmur suyunu emişini, suların kopardığı kaya parçalarını, oksitlenmiş bir bakır parçasını, tezek halinde bir kireç taşı, kuşların birbirinden farklı ötüşlerini, evcil ve vahşi hayvanların davranış biçimlerini bizzat yaşayarak öğrenen insan diploma sahibi olmadığı için cahil mi sayılmalı? Doğayla iç içe yaşayan insan daima hayret halindedir çünkü Allah’ın Halik sıfatına her an şahitlik eder. Eğitim süreci öğrencileri bu şahitlikten uzaklaştırarak hayret etmekten alıkoyar. Yahya Kemal’in bir dizesinden hareketle “İnsan âlemde hayret ettiği müddetçe yaşar.” desek yanlış olmaz sanırım. Doğa resmi müfredatın dışında olsa da hayat okulunun gayri resmi müfredatının merkezindedir.

İnsan Doğanın Neresinde?

“Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık.” mealindeki ayet, insa-

nın bizzat doğadan olduğunun delilidir. Allah; ilmini ve kudretini sebeplere gizlemiştir. İnsanın fiziki yanı sıra dünyayı, ruhani yanı sıra ahireti istemesi onun yaratılışında ilahi sır gereğidir. İslam dini, gündelik hayatın planlanmasında ve toplumsal kuralların belirlenmesinde doğayı referans almıştır. Güneşin ve ayın hareketleri ve konumları ibadet esaslarının belirlenmesinde ölçüt olmuştur. Toprağı kutsal, suyu aziz kabul etmiştir. Hayvanları Allah’ın emaneti olarak görmüş, nimetleri helalinden yemeyi öğütlemiştir.

Kadim şehirlerimizde evler, doğal yaşamın bir parçası olarak inşa edilir, doğayla uyumlu bir görüntü oluştururdu. Şehir merkezlerinin simgesi çınar ağaçları, mezarlıkların asil bekçisi serviler, evlerimizin bahçelerini süsleyen güller ve daha nice bitkinin manevi hayatımızdaki karşılığını unuttuk. Salonlarımızı yapma çiçekler süslüyor artık. Bilgisayarlarımızın ekranındaki manzara resmi içimizdeki doğa hasretini dindirmeye yetiyor artık. Şehirlerimizde hobi bahçeleri sayesinde stresimizi atıyoruz çok şükür. Toprak, teyemmümdür; temizler insanı. Bakmayın vücudun elektriğini alır dediklerine, Allah rahmetine toprağı vesile kılıyordur. Günümüz insanının doğada yaşaması elbette zordur lakin doğayla barışması, doğayla bütünleşerek yaşaması, doğanın hakkını teslim etmesi kendi mutluluğu için de şarttır.

RACHEL CORRIE'NİN GAZZE'Sİ

M. Nihat MALKOÇ

ey kanlı tankların çarkına çomak sokan el!
ey Gazze'nin karanfil kokulu ecnebi kızı!
ey insanlık savaşçısı!
buldozerlerdeki kanın hâlâ sımsıcak
hâla sıcak sapan tutan bembeyaz ellerin
çığlıkların hâlâ kulaklarda
adın vefalı dudaklarda

ey ABD'nin gül yüzlü Asiye'si!
zulüm diyarının asil çiçeği!
şimdi ateş tarlasına dönüşen Gazze'de...
adalet düşük doğan bir çocuktan farksız
yürekler çölleşmiş yokluğunda
Musalara dadanmış Firavunlar
Gazze seni özlüyor Rachel Corrie
ölüme tebessüm eden muhacir

şimdi bir yağmanın tam ortasında Gazze
cinnetin arifesinde yapayalnız
ateş ateşten bîzâr iken...
kanla besleniyor yırtıcı vampir
iffet de izzet de yağmalanmış
kirpikleri Nil misali annelerin

ortaçağa (d)evrilirken zaman...
açık bir hapishaneden farksız Kudüs
kelepçelenmiş gül yüzlü düşünceler
savaş tamamları çalınıyor biteviye
postallarda kurumuş kan lekeleri
sıcak yuvalar darmadağın
darmadağın yüreklerde (g)aile

Hira'nın gariplerine kan kustururken...
Olympos'un zürriyeti meçhul çocukları
bulutların iki gözü iki çeşme şimdi
kapitalin gölgesinde kinini din edinmiş...
Teodor Herzl'in kindar mirasçıları

kıpkızıl bir ateşin koynunda üşürken bebeler
kimi dolar dolu yastıklarında mışıl mışıl...
derin uykularda yüzüyor ümmet
cenneti düşünüyorlar arsızca
yürekler taş kesilmiş
susku(n)lar çığlıklara gebe
Kudüs her zamankinden daha yorgun...
Kudüs küskün....
Kudüs bîçare...

KUŞ KİTAPLIĞI

Yasin MORTAŞ

kuş kitaplığı
evimize gidelim

o
aşk bulaştığı kaşık
ağzımın yarasını
kanatsın yine
bir sessizlik evimize gidelim

su
sönmüş ateştir burada
ayırır taş/toprak
bir gün ölür ağaç da
dökülür güneşi göğün
saçlarını topla gidelim evimize

gözlerini ısıttığın
bu telafisiz ayrılık soğuk
havuzu umut fiskiyeli
bacası dağ türküsü
evimize gidelim

yıldız ekelim toprak damlara

YENİÇAĞA DESTAN

Hayrettin DURMUŞ

Kadir Mevla himmet etti, güç verdi. Yüce dağlar selam durdu, sıradağlar elverdi. Ötüken'den Ankara'ya yol verdi. Altaylardan Tuna'ya coşkun akan sel verdi. Hakkı söylesinler diye Yunus'lara dil verdi.

Secdeler kılındı Rahman'a... Gül'ün kokusu yayıldı cihana. Ezan sesleri ta Viyana'dan duyuldu. At kişnemeleri, nal seslerine, ok gıcırıtlarına karıştı. Alperenler birbiriyle yarıştı. Nice melek, askerlerin arasına karıştı. Yol belli, menzil uzun. Hedef sevgi ırmağı. Bu çileli bir tırmanıştı.

Üç kıtada benim sesim gürlledi. Aşkımızdan dağlar taşlar terledi. Gök mahmuzlu süvariler atlarına hız verdi. Zulüm sona erdi. Kararan gönüllere yaz geldi, yetimler sevindi, garipler güldü...

Malazgirt'te Alpaslan'dı ışık olup parlayan, Söğüt yaylasında bir kara Osman. Kutlu bir imandı şefkatiyle cihani saran. Gönüllerde O'yu tahtını kuran...

Derken... Bir kara kış, amansız tufan. Yumak yumak çile, ızdırap, buhran... Bir kasırga esti yüreğimize. Kem gözler mi değdi can evimize? Ne oldu haykıran gür sesimize?

Cadıların kazanları kaynadı. Büyücüler düğümleri bağladı. Kör şeytanlar kıs kıs gülüp oynadı. Sağır sultan işitti de şehzadeler duymadı. Ateş düştü ocağıma yine özüm ayımadı. Aç nefisler ne çare ki doymadı...

Düşmanların yüreğine korku salan Şamil edalı kartallarım vuruldu. Şahin'lerim dönmez oldu yuvaya. "Uyan Şahin uyan!" Ocağında yarasalar tünedi. Toprağında cirit attı tilkiler. Fatih'lerin mirasını hoyratça tüketti mirasyediler. Ulubatlı'nın taşıdığı sancak indirildi burçlardan. Selahaddin-i Eyyubi'siz Kudüs'tü mahzun kalan. Şehitlerin kemikleri sızladı. Şairin yüreğinden mısralar kanatlandı:

*Mezarda kan terliyor babamın iskeleti
Ne yaptık, ne yaptılar mukaddes emaneti?*

Nerde Zülfikâr'ın dolunay şavkı? Aslan yürekli, çelik bilekli yiğitlerin neydi bizlerden farkı? Gün olur feleğin kırılır çarkı. Dilimizde çağa destan, nağme nağme bir şarkı:

*Kırılır da bir gün bütün dişliler
Döner şanlı çarkımız bizim
Gökten bir el yaşlı gözleri siler
Şenlenir evimiz barkımız bizim...*

Filizlenir gönlümüzün baharı. Bize rahmet kılar yârların yârı. Anadolu'm ezan tekbir diyarı. İşte budur yiğitlerin kararı...

Vatan ufuklarını sardı ılık bir nefes. Yiğitlerden yükseldi kararlı bir ses: Vatan candan aziz! Bayrak mukaddes.

Çorak toprakları yeşertmek için, çatırdasın diye zulmün çatıları tutuştular el ele. Al bayrak geldi dile. Zifiri karanlığı boğdular. Yepyeni bir hayata doğdular. Gökyüzünden küme küme yıldızları sağıdılar. Muhteşem bir destan yazan, yepyeni bir çağıdılar. Yeryüzü dar gelse de başlarına, "o erler ki" gönüllere sığıdılar.

Heyhat! Yüreğinizdeki buzlar erimez mi? Hâlâ kapıya dayanan tehlikeyi sezmez misiniz? Yangın evimizi sarmışken gönüllerdeki Frenk ipinden halatlara ne demeli? Şafak söktüğünde zafer çiçekleri dermeli.

Yağmur sıcakıyla kavrulurken çağlar, serin dağ başlarına kuruluyor otağlar. Şahit olun insanlar! Şahittir dağlar taşlar! Muhteşem bir yürüyüş bu topraklarda başlar. Gülecek elbet millet, bitsin artık savaşlar.

İpek yüklü kervanlar kesmesin yolunu. Tutulma salma atlara. Konaklar girmesin kanına. Sahip çık bezm-i eleste ki kararına. Yılmasın gözün, ferah tut gönlünü, umutla bak yarına.

Allah'tan korkan, kuldan utanan, ar damarı çatlamamış, dili, dini, namusu, vatani ve bayrağı için gözünü kıpmadan canını hiçe sayacak yiğitler gelsin yanıma. "Odunun bile eğrisi bu dergâha yakışmaz!" diyen Yunus Emreleri, Necip Fazıl'ın "Soruverse ben neyim ve bu hal neyin nes?" diyen gencini arıyorum. Nurettin Topçu'nun "Yaşama zevkini bırakıp, yaşatma aşkına gönül verecek, ruh cephesinin maden işçileri" dediği "Yarınki Türkiye'nin" kurucularını bekliyorum. Epiktetos'un rüyalarında bile yenilmeyen Olimpos'taki maratoncusunun peşindeyim.

"Yüzleri dost, özleri düşmandan..." usandık artık. Kurusun ihanetin ocağı. Medeniyet burcunun bayrağı yapalım gelecek çağı. Yüzde değil özde dost olan, isyanı bastırıp vefa yurduna konan, yüreği buram buram aşkla yanan, her zerresi sevgiyle boyanan, kalbi sevdâyla ürperip gözleri yaşla dolan, muhacir gibi, ensar gibi birbirine sınıksız bağlanan, kardeşinin ayağına diken batınca yüreği kamayla yarılmışçasına ıstırap duyan, savaş meydanında susuzluktan ciğeri yanarken yanı başından gelen sesle irkilip "Suyu kardeşime götür, o içsin." diyerek şehadet şerbetini içen, Akabe'dekiler, Ayneyn'dekiler misali sözünde duran kahramanlar oldukça kimmiş zafer türkülerini susturacak olan?

Gönül erlerinin dilinden kanatlısın, yeniçağa kutlu destan...

ESKİ DOST DÜŞLERİ

Mehmet OSMANOĞLU

an olur bütün şehir sanki üstüne gelir
gün gibi yalnızlığı hissedersin içinde
asi bir rüzgâr eser boşluğa savrulursun
güneşin değmediği nisyan tepelerinde

taze çay buğusunda anılara dalarsın
sislenir kirpiklerin inceden bir nağmeyle
ufuklara yatırıp nemli bakışlarını
boğuşursun ruhunu kuşatan hengameyle

ne bir selam veren var ne de selamı alan
duyguları alınmış bu çatık kaş şehirde
"çayımız sıcak, taze" diyen ne bir davetçi
ne de hatır soracak bir kimse zevahirde

bir dost eli, bir nefes, içten bir gülümseme
ararsın buğulanmış buz mavisi camlarda
aynalardan yansıyan solgun hatıralardır
kalbine ateş salan hüznü akşamlarda

küçük kasabaların büyük dostluklarını
iç çekerek anarsın sızılarla kalbinde
bir dost muhabbetiyle nasıl akardı zaman
karşılıksız, katıksız, gurur da yoktu, kin de

insan yığınlarının içinde yapayalnız
baş başasın mazinin acımtırak tadıyla
bir derin nefes çekip kirlenmiş gökyüzünden
üflersin uzaklara kuşların kanadıyla

boğulur sanki sesin düğümленir de birden
andıkça sonsuzluğa kanat çırpın dostları
yağmurları çağırır kan kırmızı gözlerin
mevsimlerse sararmış dönülmez sonbaharı

yüreğin taşıyamaz artık hicranlarını
yılğın özlemlerini bir türküye salarsın
koyverip bir meltemin ipeksi kollarına
eski dost düşleriyle kendini oyalarsın.

Eridi buz gibi zaman,
ellerimiz bağrımızda kaldı
geçit vermedi zor yollar,
yol üstünde bir iki yalnız durak kaldı
ezdi ellerimiz papatyaları,
ezilmiş kokusuyla bir buket çiçek kaldı

Bastırdı aniden karanlıklar
İçine çekilen sokaklarında şehrimin
solgun renkleriyle keskin bir ayaz kaldı
baktık ki başlar üstünde tüneyen bulutların
müjganına biriken inci bir yaş kaldı

Döktü serencamını bulutlar,
tane tane ıslanmış yüzüyle
taptaze bir öksüz kaldı
üşüyen elleri ceplerinde,
dalgaları saçlarında bir kızın
sımsıcak bir niyaz kaldı

Yazı bitti deminden ki yeşillenmişti ağaçlar
döküldü, tek tek kurumuş yapraklarıyla
sızım sızım dokunan serin bir güz kaldı
söndü şehrin ışıkları,
akşamı vurunca ezan saatleri
sırtına vurup koyduğu bir adamın,
taş gibi sızılı bir dert kaldı

Saymamıştı üst üste koyup güzel ve hülyalı günlerini
hesapsız kitapsız kırık bir kalp kaldı
İnancını kemirmek isteyen şeytanlaşmış ruhların vehmiyle
parmak hesabıyla doldurduğu hâfi bir zıkr kaldı

Kaldırıp başını gördü ki
sayısız kevkebi-i seyyâr mest kaldı
yitirmedi göğsünde sakladığı inancını
İncir ve zeytine and içmiş güçlü bir Rab kaldı

ŞEHİRDEKİ YABANCI RUHUM II (Öykü)

İbrahim BİRGÜL

Cumartesi günlerinin vermiş olduğu rehavet ile muhasebe bürosunun kapısını ağır bir şekilde kilitliyor, beni saran kaygılı adımlarımla iş merkezinin merdivenlerinden iniyordum. Haftağımı almış, yeğenlerime bir şeyler alabilmenin heyecanı ile ilerliyordum. Kaygılıydım. Çünkü aklım almıyordu hesap kitap işlerine, aklım almıyordu zaten bu dünyanın işlerine. Annemin tavsiyeleri kulağıma küpe olmuştu. Annemin hep duasındaydım. Bilge bir kadındı hep karşımda. Yine bir AVM'ye girecektim. Geçenlerde gördüğüm kız hâlâ orada mıydı? Orada olsa bile kimdi acaba? Yanına varsam ne diyebilirdim ki? Mavi başörtüsünün altında o kadar kaygılı bir hâli vardı ki sanki başına bir iş gelecekmış gibi telaşlıydı. Uzakta bakıyordum. Bir gazetenin standında abonelik için tanıtım yapıyordu. Kitapları seviyordum. Kitapları incelemek için yaklaştım yanına.

– Buyurun, dedi utangaç hâliyle. Kitaplardan bahsetti. Kimdi? Neyin nesi idi bilemedim. Acemi bakışlarımla kitapları inceledim. Kitapları inceledikten sonra sadece birkaç kelâm edebildik. Bu benim alışık olmadığım bir durumdu. Kalabalıklar içinde sanki herkes bizi izliyor gibiydi. Tek kelimelik cümleler kuruyorduk. Zaten kelimeler uçup gidiyordu konuşurken.

Düşünceli bir yağmur yağışı ile beraber ilerliyordum. Bir yağmur ki alnımdan inerken okşuyordu yanaklarımı. Bir yağmur ki çok öfkeliydi. Bir kaldırım taşının altına giren su, ıslatıyordu baştan yukarı pantolonumu. Ayakkabımın kenarından giren su okşuyordu adeta çoraplarımı.

Adımlarımı atarken kendimi sanki bir yerlerde unutmuş gibiydim. Kendime baktım kime ne verebilirdim ki bu hâlimle? Şimdi kalbime yenilmenin zamanı mıydı? Nereye gittiğini bilmeyen bir meczup gibi ilerliyordum. Mutlu değildim herhalde bu kentte. Buradan gitmek istiyordum. Annemi aradım.

Bilge kadın derdim ona.

– Ben gelmek istiyorum, sığınamıyorum buralara. Burada kimse kimseye sığınamıyor, dedim.

– Herkes birbirine yabancı bu şehirde. Bu şehirde herkesten zarar görecekmış gibi bir hâlim var. Bu şehir kendinden bile korkuyor, dedim. Anne yüreği dayanamadı;

– Gel. Su gitgide akacağı yolu bulur, bir gün attığı-

mız taş ileriye gidecektir, dedi. Bana güzellikleri öğütüyordu. Sonra kendimle konuşuyordum.

Bütün cesaretimi toplayarak iş yeri sahibine gidip konuşmayı düşündüm. Sabah olduğunda utangaç hâlimle;

– Ben kendimin bile yabancısı iken, bu şehrin nasıl yerlisi olurum? Bu şehirde çok üşüyorum, hiçbir şey ısıtmıyor beni. Bu karmakarışıklıkta kendimi bulamıyorum, dedim.

Büronun anahtarını verdim. Son kez kahve içtik. Kucaklaştık. Hayatıma tecrübenin yanında güzel insanları da katmanın duygusu ile ayrıldım. Ablam bir anne edasıyla eşyalarımı hazırladı. Yeğenlerim gitmem üzüliyordu. Ama gitmek zorundaydım. Belki de gelmek için gidecektim. Onlara son kez bir şeyler alırken valizimde eşyalarla beraber ümitler, hayaller de koyuluyordu sanki. Sarıldık ve ayrıldık.

Otobüsün hareket saatine daha zaman varken eski garajın oraları geziyordum. Ne hikmetse böyle yerlerde gezmeyi çok seviyordum. Böyle yerlerde kendimi daha çok buluyordum. Böyle yerlere mi aittim bilmiyorum. Tablacılar, işportacılar, bağırانlar, çağırانlar, ucuz ve ikinci el eşya alıp satanlar, köy otobüsünün kalkacağına bağırان muavinler, seyyar saat tamircileri, kokucular... Hepsi bir hengâmenin içinde bağırıyorlardı. Bir hengâmenin içinde herkes kendine bir yer bulmaya çalışıyordu. Gerçek hayat yakından daha belliydi. Bir lokumcuya yaklaşıp lokumun fiyatını soruyordum.

Haftalık paramdan kalan az bir miktar ile anneme lokum alıyordum. Bilge kadın mutlu olurdu. Bir tablacıdan radyo alıyordum. Hayatı dinliyordum, hayat beni dinliyordu.

Yorgun şehirler için bestelenmiş şarkılar çalışıyordu. İkiye ayrılmış saçımdan damlayan yağmur damlaları sırtıma girip gıdıklıyordu beni.

Kulağımda radyo kulaklığı ile herkesin bana bakması genç hâlimle mutlu ediyordu. Mutlu ediyordu etmesine ama bir dokunsalar bana bin acı, bir sorsalar hâlimi kırılmış bir cam parçası gibi paramparça...

Yol heyecanı devam ederken ben kahve içmenin verdiği ayrıcalıkla camdan bakıyordum. Kulağında bir tablacıdan alınan radyo... Pili ha bitti ha bitecek. Pili bitse de olur, bitmese de. Yeter ki kulağında dursun. Gençtim. Ne yapsam makul karşılıyordum. Bir şehri içimde taşıyordum. Saçlarımı ikiye ayırıyor, şiir kitapları okuyor, şiir programları dinliyordum. Belki bir gün bir dergiye şiir yazacak, belki bir kitap yazacaktım, belki de bir gün benim yazılarım okunacaktı.

Ama o mavi başörtülü kızı düşünüyordum. Tebesüm ettiğinde gamze oluşuyordu yüzünde. Onu hatırladım birden. Kimdi o? Neyin nesi idi bilemedim. Zaten herkes gibi onu da terk ediyordum bu şehirde.

Şehre dair her şeyi unutmak için ovalara bakıyordum. Bir Mezopotamya gibi duruyordu karşımda.

İnsanlar çalışırken kendilerini işliyorlardı adeta toprağa. Kuşlar sanki ip atlıyorlardı elektrik tellerinde. Bir köy güneşi uğurluyordu el sallayarak. Bütün bu hayallerimi sıraya koyarken birden Karapınar'a geldiğimizi gördüm. Apak Kaş'ından inince otobüs ben bir şiir mırıldanıyordum:

*“Uzanmış düziine bozkırın
Taze bir gelin gibidir memleketim.”* diye.

EDEBİYATIMIZIN ABLASI: EMİNE İŞINSU

Mustafa Erhan AK

*Işın kızım sana, oyuncak diye
Gökten yıldızları, deresim gelir.
Güneşleri verip sana hediye,
Baharı yoluna seresim gelir.*

Seneler evvel, bir ilkbahar ayında dünyaya gelen kızı Işın için söylemişti bu mısraları ünlü şair Halide Nusret. Asker olan eşinin görevli olduğu, iklim noktasında kışların yaza göre daha uzun sürdüğü ve bir o kadar da çetin geçtiği Kars'ta, doğumuyla eve adeta ayrı bir baharı getirir Işinsu. Yazarın doğduğu zamanda ismi Işinsu koyulmuş olsa da Tümgeneral Aziz Vecihi Bey, çok sevdiği ve vefat eden kız kardeşinin adı olan Emine'yi tercih eder kızı için göbek adı olarak ve öyle de çağırır kızını yıllarca. Her ne kadar babası onu Emine olarak çağırırsa da yazar olarak anılmaya başlanana kadar kullanmaz bu ismi Emine Işinsu. Hatta ileride yazar olma yolundaki kalem tecrübelerinde de kendisine hazır şöhreti getiren "Zorlutuna" soyadına bile yer vermez. O, kendi çizdiği bir yolda yürümeye gayret eder ve daha ortaya koyduğu ilk ciddi ürünlerde edebiyat dünyasında yeni bir isim olarak dikkatleri üzerine çekmeyi başarır. Onun, sanat yaşamında sürekli bir yükseliş yaşayarak 1960 ve 1970'li yıllara damgasını vuran özgün bir yazar olmasında, okurlar tarafından çok sevilmesinde yetiştiği ortamın da etkisi oldukça büyüktür.

Aile ve yakın çevresinin zengin bir kültürel atmosfere sahip oluşu, Emine Işinsu'nun sanatçı yönünü besleyen en önemli kaynaktır. Annesi Halide Nusret'in evde dolaşırken mütemadiyen Fuzuli, Şeyh Galip ve Mehmet Akif gibi birçok sanatçıdan yüksek sesle okuduğu şiirler, yazarın şiire olan ilgisini arttıracak, özellikle sanatının ilk zamanlarda şiir ile iç içe olmasına vesile olacak ilk kıvılcımları teşkil eder. Henüz çocuk yaşta seyrettiği bir kukla gösterisinden çok etkilenip evde yaptığı bez bebekleri kendi hazırladığı sahnelerde oynatarak onlara hayat veren yazar, ilkokuldan mezun olduğu yıl bir köpeğin ağzından hatıralarını kaleme aldığı "Minko'nun Hatıraları" adlı bir de eser vücuda getirir. İlerleyen zamanlarda şiire olan merakından dolayı koleje başladığı yıllarda adı şaire çıkar.

Bir gün Hisar dergisi şairleriyle yapılacak olan Konya gezisine annesiyle birlikte katıldığında Halide

Nusret, yanında bulunan herkese kızının şiir yazdığı müjdesini verir. Bunun üzerine Emine Işinsu'nun şiir defteri, Hisar grubu şairleri tarafından elden ele dolaştırılır ve her okuyan beğenisini de ifade eden bir imza atar deftere. Ne kadar tebrik ifadeleri kullanılsa da o an bu durum, Emine Işinsu için utanılacak bir hal alır. Olay gerçekleştiğinde henüz 16 yaşında olan yazar, 17 yaşına geldiğinde "İki Nokta" adını verdiği ve çoğu bir iki kelimelik kısa mısralardan oluşan şiir kitabını yayımlar. İlk kitabının bir şiir kitabı olmasına rağmen Emine Işinsu, bu yazdıklarını şiirden ziyade bir duygu çırpınışları olarak gördüğünden bir zaman sonra da artık şiir yazmaktan vazgeçer.

Ona göre her insan bir vazife için dünyaya gönderilir ve kendi gönderiliş sebebinin de roman yazmak olduğunu vurgular. Onun için yaşamak roman yazmak demektir. Bu konuda devamlı yazar olduğu ve kendisine ilham verdiği için Allah'a şükreder. Her fırsatta şükrettiği bir başka husus da ailesi tarafından milliyetçi ve Müslüman bir kişi olarak yetiştirilmesidir. Hayatında "iyi" kavramı olmadan kendisini nefessiz hisseden Emine Işinsu, hayatı boyunca hep iyi olmanın peşinden koşar. Onun düşlediği bir şeyler olacağı iyisi olmalı. İyi bir eş, iyi bir anne, iyi bir dost, iyi bir arkadaş, iyi bir yazar... Özellikle yazarlık hayatında yazdığı eserler daima bir öncekinden iyi olmalı ona göre.

Emine Işinsu'nun çocukluğundan beri, özellikle annesinden dolayı tasavvufa meraklı oluşu onu, tasavvuf konulu birçok eser yazmaya yönlendirir ve özellikle Yunus Emre'den sonra tasavvufa karşı daha bir sevdalı olur. Tasavvuf konusundan sonra Emine Işinsu'nun romanlarında değindiği diğer bir konu da "Azap Toprakları" ve "Çiçekler Büyür" gibi romanlarında ele aldığı dış Türkler konusudur. Yazarın babasının Bulgaristan göçmeni oluşu ve orada birçok acının yaşanması, onu yurt dışında yaşayan Türklerle ilgili roman yazmaya, bu romanda onların sorunlarından bahsetmeye sevk eder. "Tutsak" adlı romanında da yine Kerkük Türklerinin mücadelelerini ele alır.

Yazar Işinsu'nun çoğu romanı otobiyografik bir nitelik taşır. Roman kahramanları bütünüyle olmasa bile az da olsa kendisinden izler taşır. O, günlük hayatın akışı içerisinde kahramanlarıyla iç içedir.

Bunun en somut örneklerinden biri de Emine Işın-
su'nun eşi İskender Öksüz'ün tanık olduğu bir hadi-
sedir. Evlerine gelen bir arkadaşını Emine Işın-
su'nun azarlamasına çok şaşırın İskender Bey, arkadaşı git-
tikten sonra aslında onu azarlayanın eşi değil yeni
roman kahramanı "İlay" olduğunu söyler.

Emine Işınsu'nun roman yazma süreci de en az ro-
manları kadar dikkat çekicidir. Yazar, yazılacak ro-
manla ilgili önce bir sene araştırma yapar. Edindiği ne
kadar bilgi varsa bunları tek tek defterine kaydeder.
Örneğin "Ak Topraklar" ı yazarken Selçuklu tarihini
okuduktan sonra bu konuda yazılmış birkaç tarih ki-
tabını da birbiriyle karşılaştırır.

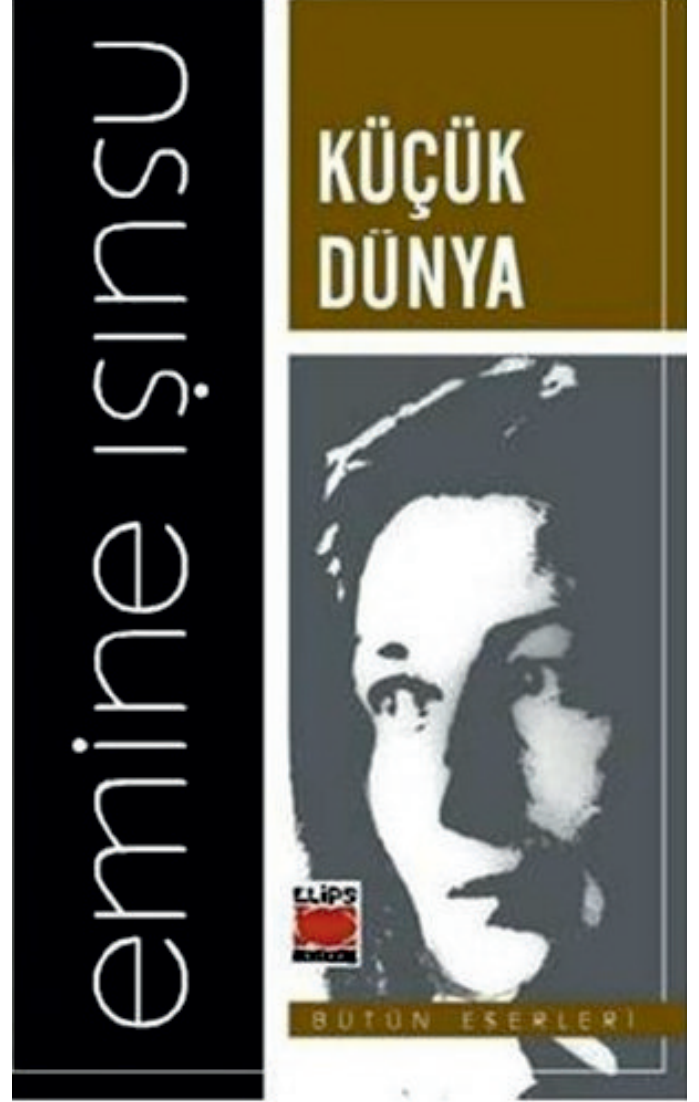
Annesinin üslubunun etkisinde yazdığı ödül alan
ve üç ay gibi kısa bir sürede kaleme aldığı "Küçük
Dünya" adlı romanını yazarken bir taraftan kızını aya-
ğında salları bir taraftan da eline geçirdiği kâğıt ve ka-
lemle yazacağı esere dair notlar alır. Mutfakta çorba
karıştırırken bir yandan yazmaya çalışır, şayet yaza-
mazsa en azından yazacağı kısımlarla ilgili notlar alır.

Romanları kadar "Bir Yürek Satıldı, Bir Milyon
İğne, Ne Mutlu Türk'üm Diyene, Adsız Kah-
ramanlar" gibi başarılı tiyatro oyunları da yazan
Emine Işınsu, tiyatro türüne pek aldırış etmez ve bu
türde pek de eser vermek istemez. Eserinin herhangi
bir yerine yönetmen ya da oyuncudan bir şeyler katıl-
masına rıza göstermez.

"Mehlika Arda" takma adıyla siyasi konularda
fıkra yazarlığı da yapan Emine Işınsu'nun, edebiyatı-
mız için oldukça önemli bir yanı da uzun yıllar sür-
dürmüş olduğu dergicilik faaliyetidir. 1969'da anne-
siyle çıkardığı ve bir kadın dergisi olan "Ayşe", daha
sonraları "Töre" adıyla çıkar. O yıllarda Töre dergisi
Emine Işınsu'nun kontrolünde uzun yıllar çıkmaya
devam eder.

83 yıllık ömre yirmiden fazla eser sığdıran, eserle-
riyle Türk kültür ve düşünce dünyasına hizmet eden,
kendisini seven gençler tarafından "Edebiyatımızın
Ablası" olarak anılan değerli kalemimiz Emine Işın-
su'yu bir 5 Mayıs günü kaybettik ne yazık ki.

Allah Rahmet Eylesin. Yakınlarının ve sevenleri-
nin başı sağ olsun.

BİR ŞAİR AĞLAR – 2

Ali AĞIR

Bir bahar sabahında, kırların solgun yüzü
Mis kokulu rengârenk çiçeklerle bezenir
Gizli bir sevinç kaplar, geceyi ve gündüzü
Yıldızları döker gök, yeryüzüne özenir
Birkaç damla yağmurun ılıkliğinde huzur
Ve kınayla süslenmiş bir kekliğin sesinde
Ansızın hoyrat bir el, köklere bıçak vurur
Bütün güzelliklere çeker kirli bir perde
Gökkuşağının kalbi kanar, renkleri solar
Ayaklar çimenleri ezer... Bir şair ağlar

Cihanın ortasına darağacı kurulur
Vicedansızlar vazgeçmez kanlı hesaplarından
Bir güvercin, zeytinin yaprağıyla vurulur
Koparılır yemyeşil başaklar saplarından
Yangın yerine dönen yüreklerde sızı çok
Bugün gayret kalmamış ebabil kuşlarında
Yüzlerde küçücük bir tebessümün izi yok
Karanfiller boy verir, akan gözyaşlarında
Gece gündüz demeden kapıyı kâbus çalar
Bir çocuk dudağını büzer... Bir şair ağlar

Bir hayat yaşanır ki kartalın pençesinde
Yıllar savrulur durur rüzgârın yelesinde
Yarınlar keder dolu kırgınlık bahçesinde
Neşe, yerle bir olur hüznün zelzelesinde
En berrak duygular ki gönülde nasırlaşır
Tanıdık bütün yüzler döner bir yabancıya
Saatler bitmez, sanki sırtında bir yük taşır
Yıldızlar kaybolur, ay tutulur, güneş söner
Gül çehreli bir nine, ak saçlarını yolar
Geçen günleri ipe dizer... Bir şair ağlar

Her gece bulutlara türküsünü söylerken
Saçlarına dokunur âşığının yüreği
Gözlerini kapatıp yarınları düşlerken
Konar alnına, pembe bir muştı keleş
Yamaçlarında sevgi, eteğinde sadakat
Mutluluklar kurulur, bembeyaz duvağına
Bir vedâ,.. Vefâsızlık... Ardından bin bir feryât
Heybetini saklayıp uzanır yatağına
Gönlü yashı, başı karlı, dumanlı dağlar
Yaralı bir ceylana benzer... Bir şair ağlar

DÜŞ ÇIKMAZI

Sündüs ARSLAN AKÇA

Yerle yeksan eyleyip gurur denen illeti
Ayak altına alıp türap eylemek zor mu
El alem duvarını inşa eden zilleti
Vurup korku dağına serap eylemek zor mu

Ahir zaman yükünü sırtından atıp yere
İki gönül bir olup başlayıversek seyre
Kanatlanan düşleri yorduktan sonra hayra
Kalp dibeğinde ezip şarap eylemek zor mu

Gecikme bedelini ödemedik mi çoktan
Yay gerilmeye görsün ayrılacaktır oktan
Son deminde hüsrânı başa sardık hiç yoktan
Aşkî gönül teline mızrap eylemek zor mu

Ya şiirdi ya ezgi sığındığımız liman
Deryaya dalar gibi kaybolduğum o siman
Gözlerine düşünce sanki dururdu zaman
Bu sevdâyı hicrana mihrap eylemek zor mu

Kitabın ortasından söyleyelim son sözü
Gökyüzü aydınlatsın gölgelenmiş şu yüzü
Yokuşlarda yorulan kalbimiz bulsun düzü
Firkatin hanesini harap eylemek zor mu

Hasretin libasıyla dilhun olmuş bu öykü
Suskunluğun üstüne tutturmuştu bir türkü
Hani son bir çırpınış sırtından atıp yükü
İki canı mutmain, Ya Rab, eylemek zor mu

SANATIN SEYRİ

Kemal ÖZAYDIN

Her bir güzellik ve şükür, âlemleri yoktan var eden Allah'a aittir. Yaratma sanatı gerçekleşmeseydi şüphesiz sanat da olmazdı. Sanat ilk O'nunla başladı.

Süleyman Çelebi merhumu yâd ederek; “Allah adın zikredelim evvela / Vacip oldur cümle işte her kula.” beyitini terennüm ediyoruz, tezekkür ediyoruz.

Her yiğidin yoğurt yemesi farklıdır düsturu ile biz de her konuda yazarken, düşünürken, uygulama yaparken “Allah, bu işe ne diyor?” prensibi ile başlıyoruz. Başlıyoruz demek belki iddialı olur ama öyle yapmaya çalışıyoruz. O'nun adını anmadan yapılan işlerde bereket olmayacağı inancını taşıyoruz. Bazı konuları kapalı geçiyoruz. Okuyucuyu araştırmaya, incelemeye ve ilgiye sevk etmeyi amaçlıyoruz.

Sâni isminin anlamı; “her şeyi sanatla yaratan” şeklinde açıklanıyor. İnsana coşku veren, azmimizi, sevgimizi artıran, hayatı anlamlandıran latif bir vasıflandırma.

Rabbimiz Neml Suresi 88. ayet-i kerimede; “Dağları görür, onların durduğunu sanırsın; oysa bulutlar gibi hareket ederler. Bu her şeyi çok sağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz o yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır.” buyurarak sanatını icra ettiğini, hem de estetik ve özenle yaptığını bildiriyor.

İnsanın ahsen-i takvim üzere yaratılması sanat değil midir? Düşünmeden okuma anlayışımız yüzünden ahsen-i takvimi okurken, hüsn (güzellik) ü ihmal ederiz. Yine “Muhsin” isminin anlamını da iyilikle açıklarız, “güzelleştiren” anlamı üzerinde pek durmayız.

Güzellik, estetik, sanat hayatımızda her an ve her yerde olması gereken unsurlar iken arada bir yâdımıza düşen, aklımıza gelen konular olageldiler epey zamandan beri.

Allah'ın cemal sıfatı ve tecellileri hep güzellik ve sanat dolu. İmanı önceleyen dinin “estetik imanı”

anlattığını, “iman edenlerin kalplerinin yumuşamasından, titremesinden” bahseden ayetlerden anlıyoruz. Estetik imanın kaynağında aşk vardır, nihai hedefi cemalullahıdır. Bu iman sahibi yeryüzünde halife olarak yaratıldığını da idrak eder, amelleri ve fiilleri ile kullukta karar kılar.

Düşünerek, önyargısız, şablon düşüncelerden uzak okumalar yaptığımızda ilahi hitaplar yolumuzu aydınlatıyor. Gönlümüzü, aklımızı, fikrimizi, kalbimizi doğru kaynaktan gelen ilhamlara açabildiğimiz ölçüde istifade ediyoruz.

Güzellik ve sanatın anlatıldığı çok örnek var, bazılarını zikredelim:

“Allah O'dur ki, sizin için yeri bir karargâh, göğü de bir bina yapmıştır. Size şekil vermiş, sonra şekillerinizi güzelleştirmiştir. Hoş nimetlerden size rızık vermiştir. İşte Rabbiniz o Allah'tır. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir! (Mümin/64).”

“Gökleri ve yeri haklı bir gerekçe ile hikmete dayalı olarak, hesaplı bir düzen içinde yarattı. Sizin çehrelerinizi, vücut hatlarınızı şekillendirdi. Şekillerinizi, çehrelerinizi, bedenlerinizi itina ile yaratarak güzelleştirdi. Sonuçta yalnız O'nun huzuruna varıp hesap vereceksiniz. (Teğabun/3)”

Keza Peygamberimiz'in (SAV) hadislerinde de sevgiyi, güzelliği, aşkı, estetiği, zarafeti kalp hassasiyetini görmek mümkündür.

“Allah temizdir, temizliği sever, güzeldir güzelliği sever, merhametlidir, merhameti sever, cömerttir cömertliği sever. Saçınız varsa temiz tutunuz, Yahudilere benzemeyiniz. (Tirmizi, Edep/41)

Dünyadaki iyi yaşamının neticesi olarak ahirette Allah'ın cemalini arzulama, cennet nimetlerine iltifat etmeme, Yunus diliyle “Bana seni gerek seni” demek de bize göre aşk, estetik ve sanatla özdeşleşen bir duygudur.

Sözün özü; ilahi emirlerde sanat var, estetik var, güzellik var. Bu duygular insana yaratılış olarak verilmiş.

Fıtrat güzeldir çünkü mayası, hamuru güzellikle yoğurulmuştur. Bu kaynaklardan doğru beslenen insanlar kültür ve medeniyetler kurmuşlar. Zira medeniyetin kurulması için güzellik, estetik, sevgi ve bilgi gereklidir. Hâsılı sanatın alanı çok geniş, düşünce zemininde, uygulama planında uçsuz bucaksız derya gibidir. Kitaplar yazılsa kâğıda sığmaz, hitaplar yapılsa sözler yetersiz kalır.

Bizim yazımıza konu edeceğimiz bölümler; kültür ve medeniyet dünyamıza etki eden, insan olarak bizi ilgilendiren, yücelten, geleceğimizi şekillendiren kültür, sanat, mimari, müzik, resim gibi alanlarda, düşünce ve uygulamalar noktasında yaşadığımız sıkıntılardır. Bu konular artık günlük hayatımıza fazlaca girmesine rağmen inanç dünyamızda yerli yerine oturmamış, kaynağı çok sağlam olmayan bir takım bilgilerden dolayı “yasak, haram” kavramları ile kuşatılmıştır. Tutucu bakış açıları ile hakkında konuşmanın cesaret istediği tehlikeli sahalara halini almıştır.

İnsan olmamızdan kaynaklanan, fıtratımızda tabii olarak bulunan konulardan uzak durmakla meseleyi hallettiğimizi, halının altına süpürme metodu ile kurtardığımızı zannediyoruz. İşin garip yanı geçmişimizde, tarihimizde, medeniyetimizde bize bırakılan zengin bir birikimi yok sayarak, yüzümüzü çevirerek yapıyoruz bunu.

Aslında arzumuz; sanatın, müziğin, resmin yasak mı helal mi olduğu tarafıyla değil de sanatın “kendisiyle” ilgili konuşuyor olmaktır. Uzaklara gitmeden yaşadığımız şehirlerdeki sanat eserlerini yeni nesil hiç bilmiyor, eski nesil ne kadar biliyor? Dışardan gelenler bu eserleri neden bizden daha fazla geziyorlar araştırıyorlar? Kültürümüze, sanatımıza nasıl yabancı olduk, bigâne kaldık, neden uzaklaştık?

Kişiliğimizi / kimliğimizi kültür ve sanatımız oluşturuyor; öyle arada bakılacak, ilgi alanımıza çok az girecek konular değil bunlar. Günlük hayatımızda ailede, okulda, işte bu alanların dışındaki her zeminde olması gerekiyor.

Yaşadığımız şehirler, evler, mahalleler, siteler, soka-

ğımız, alışveriş alanları bizi biz yapar. Giyim tarzımız, örf, adet, geleneklerimiz hepsi kültürü, sanatı bünyesinde barındırır.

Biz kimiz, nereye aitiz; Batılı mı Doğulu mu? Bu soruların cevabı inanç dünyamızda var, geçmişimizde fazlasıyla var. En önemlisi geleceğimiz olan çocuklarımız resim, müzik gibi alanlara ilgi duymalarına rağmen yasakçı zihniyet yüzünden kendilerini ya geliştiremediler, ya da kaçak olarak ilgilenmek durumunda kaldılar. Giderek manen yoksullaşan çareyi renkli maddelerde arayan, ev araba arsalarla gönül kaptıran ebeveynler olarak bizler de iyilik (güya) yapıyoruz diyerek çocuklarımızı zorlama alanlara yönelttik. Doktor, mühendis yapmak yerine iyi insan yetiştirelim diye düşünmedik. Yarış, habire yarış, koşuşturma, telaş, biraz daha fazla dünya! Sonunda, internet ve dijital çağ ile birlikte söz dinlemez oldular, bizim de gücümüz yetmez oldu, elimizden kayıp gittiler. Biz hala kendi dünyamızda kendimizi avutuyoruz.

Vesikalık resimlerin haram helal oluşu konuşulmuyor artık; selfiler, fotoğraflar mahrem alan bırakmadı. İfrat ve tefrit arasında gidip geliyoruz. Doğum anından ölüm döşegine kadar her taraf fotoğraf oldu. Mimaride, estetikte neden yetersiz kaldık, nerde hata yaptık, nasıl düzeliriz? Öyleyse sorun olan veya bizim sorun ettiğimiz alanlarda İslam'da sanatın yeri nedir?

Sıkıştığımız bu alandan nasıl çıkmamız gerekir? Çözümlerimiz ne olmalıdır?

Milli ve yerli duruşa sahip olmamız için milli bir mimarimizin, inanç dünyamızdan beslenen sanat anlayışımızın olması gerekmez mi?

Şehirlerimizin dışı, evlerimizin içi, mahallemiz, sokağımız, ibadethanelerimiz ve diğer ortak kullanım alanlarımızın bize ait, kültürümüzü yansıtacak bir şekilde inşa edilmesi gerekmez mi?

Bu sorular kafa yormamız gereken, üzerinde uzun uzun düşünmemiz gereken sorulardır. İşin bir tarafında bu eksikliğimiz varken diğer tarafta resim, müzik ve diğer sanatların yasakçı anlayışlarla geliştirilememesi var. Bir kısım konulardan yasak, haram diye uzak kalmışız ama yasak olmayan alanlarda da durumumuz içler acısı.

Fıkıh adamı değiliz, fetva vermek gibi bir niyetimiz de yok ama sorunlarımızın olduğunu ve bu sorunların çözümü için düşünce üretmenin Allah emri olduğunu, salih amelin faydalı iş üretme olduğunu biliyoruz.

Bilgilere ulaşmada problem yok, önemli olan önyargısız okumak araştırmak ve bilgiyi doğru yorumlamak. İslam'ın ilk yıllarından itibaren yaşanan olaylar ve konularla okuyucuyu bilgiye boğmak istemiyorum. Konuyu araştırmak için yaklaşım geliştirmek, sorgulamaya kapı aralamak, düşünceye sevk etmek istiyorum.

Basmakalıp düşüncelerle bu yasak, bu haram diyerek insanların sanattan uzak kalmasına yol açmanın doğru olmadığını düşünüyorum. Nasıl sorusu yanında neden, niçin soruları ile konuların, özellikle bu konunun irdelenmesi gerekiyor.

Derinlemesine bakıldığında resim, tasvir, heykel gibi yasakların İslam öncesi putlara tapınmadan kaynaklanan sorunu ortadan kaldırmaya, tevhid inancını yerleştirmeye yönelik olduğunu anlıyoruz. Biz biliyoruz ki inanç alanında değişim yapabilmek, tabuları yıkmak, önyargıları kırmak dünyanın en zor işlerinden biridir. Birden bire bu yanlıştır anlayışı ile olmaz. Zaman ister, emek ister, sabır ister. Bu alanlarla ilgili diğer bir husus; meseleye, sonuç olarak bir amaca hizmet etmeyen, vaktin boş yerlere harcanması olarak bakılmasıdır.

Peygamber Efendimiz'den (SAV) bir örnek vermek gerekirse; miladi 858 tarihinde ölen tarihçi Ezraki'nin "Ahbar ul Mekke" isimli eserinde, Mekke'nin fethi sonrası Kabe'deki putların temizlenmesi sırasında, Hz. İsa'yı Meryem'in kucağında gösteren bir resmin üzerine Peygamberimizin elini koyarak "Bu dursun!" dediği yazar.

Yine Peygamberimiz (SAV) güzel Kur'an okunmasını övmüş "Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz." buyurmuştur.

Meşhur şair Hassan Bin Sabit'i bilmeyenimiz yoktur. Peygamberimiz'in (SAV) sürekli yanında bulundurduğu bu meşhur şair hakkında "Hassan'ın fitri kabiliyetini ve ilhamını Ruh'ul Kudüs destekliyor." diye

övgü dolu sözler söylemiştir. Mekke'nin fethinde hakkında ölüm fermanı çıkarılan ve daha sonra Müslüman olan meşhur Kasideyi Bürde şairi Kâb Bin Zühre de ilgiye mazhar olan, Peygamberimizin hırkasını hediye ettiği şairlerdendir.

Esasen din hayattır diye söyleyip, hayattan kopartan da bizleriz. Dinde ruhbanlık yok diye söylediğimiz halde dini batını alanlara hapseden, anlaşılmaz erişilmez kılan da bizleriz.

Peygamber Efendimiz'in (SAV) Medine'ye hicreti sonrası ağaç dikimi, ağaçların korunması, kuş yuvalarının bozulmaması, belli zamanlar dışında avlanmayı yasaklaması konuları din adına anlatılmaz, yeterli düzeyde bilinmez. Medine civarında otuz iki km yarıçapında bir alanda ağaç kesmeyi yasaklaması, sit alanı ilan etmesi bilinmez. Yeni açmakta olan bir fidanı "ah keşke ben de senin gibi aşılı bir fidan olsaydım" diyerek eğilip öpmesi gündeme gelmez.

Hutbeden inerek torunlarını kucağına alması, hanımı ile koşu yapması, devesini yarışlara katması konuları da özellikle din adamlarının bugün cesaret edip uygulayamayacağı sünnetlerdendir.

Peygamberimiz'in (SAV) yaşadığı evin kapısı mescide açık bir şekilde idi. Aişe annemiz oraya resimli bir kumaş astığı için kaldırmasını söylemiş aynı kumaştan yastık yapınca ses çıkarmamıştır. Keza sahabelerin de evlerinde, kullandıkları bazı eşyalarda, yüzüklerinde resimlerin olduğu yönünde rivayetler vardır.

Huzeyfe bin Yeman'ın mühür şeklindeki yüzüğünde iki turna resmi olduğu, Hz. Ömer'e Danyal (a.s.)'dan üzerinde iki aslanın bir çocukla birlikte resmi olan yüzüğün intikal ettiği, Hz. Ömer'in bu yüzüğü gözleri yaşlı bir şekilde Ebu Musa El-Eşari'ye verdiği muteber kitaplarda anlatılmaktadır.

Ebu Hüreyre'nin yüzüğünde iki sinek resminin olduğu, Peygamberimizin kullandığı, başkalarına verdiği sancak flama benzeri malzemelerde kartal benzeri resimlerin olduğu rivayet edilmiştir.

Tarihçi Mukaddesi'nin bildirdiğine göre Suriye'den gelen ve üzerinde kabartma insan figürleri bulunan buhurdanı Hz. Ömer, Medine'de camide kullanmıştır.

Güzel sanatların bir dalı olan müzik insan ruhunu en fazla etkileyen unsurlardan biridir. Esasen müziğin insanın fıtratı gereği insanlık tarihi boyunca her toplumda olduğu bir gerçektir. Aişe annemizin, oynayan Habeşlileri Peygamberimizin omuzuna yaslanmış bir vaziyette seyrettiğine dair rivayetin Buhari ve Müslim'de olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Peygamber Efendimiz dönemi sonrası devam eden yönetsel yapılar ve devletlerde, eserleri bugüne kadar gelen güzel medeniyet örneklerinde, Türkler tarafından kurulan devletlerde kültür, sanatla ilgili hayranlık uyandıran ihtişamlı eserler ortaya konulmuştur. Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Divriği Ulu Camii Ve Darüşşifası bu anlamda başlı başına bir şaheser örnektir. Hem içerisinde hem de dışındaki kapı ve diğer unsurlarda resimler, tasvirler, kabartmalar bolca kullanılmıştır. Camiye bitişik hastanede ise su sesi ve müzikle hastaların tedavi edildiği düşünülürse bugün henüz o teknolojiye ulaşamadığımız anlaşılır.

1000'li yıllar İslam'ın altın yıllarıdır ve kültür, sanat alanında nice altın adamlar yetişmiş ve eserler vermişlerdir. Tıp, matematik, astronomi, fizik, kimya, coğrafya, tarih ilimlerinde zirve insanlar nice buluşlara imza atarak insanlığa katkı yapmışlardır. Kıymetlerinin bu kadar bilinmeyeceğini belki onlar da hiç tahmin edemediler. Tarihin bir yerinde -ki bu genelde 15. ve 16. yüzyıllar olarak anlatılır- ciddi bir kırılma yaşadık. Aklı öteledik, akıl ve nakil dengesini koruyamadık. Düşünmeyi değil kolaycılığı seçtik. Bugün hala üzerinde konuşamadığımız yasaklarla dinin insan hayatına getirdiği, getirmesi gereken rahatlığa,

huzura kavuşamadık. Dini yasaklar manzumesini, insanlara sıkıntı veren bir alan olarak anladık ve öyle anlattık. Tebliğin “belağat” yönünü ihmal ettik. Sanatı kaybettik. İnsanı kaybettik. Şehri, mimariyi, estetiği maddeye kurban ettik. Öncelikle düşüncelerimizi gözden geçirmek, kendi koyduğumuz engelleri kaldırmak, geçmişin sanat anlayışını anlamaya çalışmak zorundayız. Bağınazlıklarımızı, niçini olmayan katı düşüncelerimizi sorgulamak zorundayız. Düşününce “efkâr (fikirler) bastı” diye düşünme alanından kaçmamalıyız.

“Yiğit düştüğü yerden kalkar” kuralı gereği büyük bir medeniyetin mirasçısı olan bizler kültür ve sanatın kıymetini, değerini, insana dokunan olumlu yönlerini bilmeli, geçmişi anlamalı, geleceği şekillendirecek nesilleri sağlam birikime sahip olacak şekilde yetiştirmeliyiz.

Kültür ve sanat, kıymetinin bilinmediği yerden göç eder. Ezcümle şudur: Kültür / sanat alanı; su gibi, ekmek gibi, alınan nefes gibi önemli bir alandır. İnsan mutluluğuna doğrudan etkisi vardır. Uzun ömürlü medeniyetleri ve bu medeniyetlere ait muhteşem sanat eserlerini; aşkı, sevgiyi, estetiği, güzelliği idrak eden insanlar ve toplumlar inşa ederler.

Güzellik konusunda aşkın coşkusunu her dem dile getiren Fuzuli'ye kulak verelim:

*Hüsniin oldukça füzûn, aşk ehli artık zar olur
Hüsne ne miktar olursa, aşk o miktar olur*

Sanatın güzelliği ile, aşkla kalın.

BİRAZ GEÇ OLDU

Kadir KÖSE

Elli yaş bitince baktım gerime
Düşünüp durdum da biraz geç oldu
Bugünü koyunca dünkü yerime
Çok şeyi gördüm de biraz geç oldu

Her daim makbuldür kelâmın azı
Ölçüsüz konuşmak yaralar bizi
Balyoza benzeyen gereksiz sözü
Sükûta kardım da biraz geç oldu

Terk eyledim yalancıyı çekmeyi
Hâk emreder ona karşı çıkmayı
Doğruyu söylerken eğip bükmeyi
Gaflete yordum da biraz geç oldu

Sebeple kaimdir kulun eylemi
Kaza ve kaderdir bunun boylamı
"Nasıl olmaz, olmalıdır" söylemi
Gönlümde ırdım da biraz geç oldu

Canlıyı, cansızı hakir görmeyen
Gönlüm kırılrsa da gönül kırmayan
Dünyaya fazlaca önem vermeyen
Bir yaşam kurdum da biraz geç oldu

Her insan fânidir gördün mü diye
Sınavın sırrına erdin mi diye
Ötenin farkına vardın mı diye
Kendime sordum da biraz geç oldu

Olanı, öleni Hâkk'tan saymanın
Velîye, deliye saygı duymanın
Ve kûbbede hoş bir sadâ koymanın
Farkına vardım da biraz geç oldu.

KIRMA BİR GÖNÜLÜ KEM SÖZÜN İLE

Hakan KARCI

Âlemin nizamı bağılı ölçeğe
İster bir kuşa sor, ister çiçeğe
Cümle yaratılmış, vâkıf gerçeğe
Nefsin engel, cennet yolunda gönül

Dünyayı kimseye kalacak sanma
Zahiri nimete dalıp, aldanma
Önce pişmen gerek, ham iken yanma
Tamahkârlık gördüm, halinde gönül

Yaradan'dan sebep, sevmek gerekir
Gönül gözüyle bak, cümle âlem bir
Nefret, dünyadaki en acı zehir
Sevmek ve sevilme, elinde gönül

Kırma bir gönülü kem sözün ile
Tatlı dil etkiler, laini bile
Kelimeler olur, aşka vesile
Güzel söz söylemek, dilinde gönül

Buğdayı neylersin, himmet dururken
Nefsine uyarsın, ol nefes varken
Haydi seç yolunu, henüz çok erken
Yıkan, hakikatin selinde gönül

Kendin' bilmek gerek, bil Yunus gibi
Hak yoluna meftun ol Yunus gibi
Aşkın deryasına dal Yunus gibi
Huzur, erenlerin ilinde gönül.

EDEBİYATIN ESTETİĞİ ÜZERİNE

Niyazi KARABULUT

Sanat ürünleri, edebi eserler insanı düşündürür, hayal zenginliği sağlar. Düşünen akıl yeni hipotezler üretir ve dimağı zenginleştirir. Duyularımıza etki eden eserler bizi bir hayal dünyasına taşır. Aslında her eser bir pencere görevi görür. Eserin bizi alıp bir yerlere götürdüğünü hissederiz. Algılamada gözden yararlanmamıza rağmen çoğu kere yazıyı aşar, okuduğumuz metni değil, hayalimizde canlanan temayı seyre dalarız.

Estetik, duygusallıkla sarmaş dolaş bir hazdır. Bu haz duyumdan duyguya, duygudan düşünceye kadar uzanır. Estetik eser ya da nesne, bir duygu, düşünce bütünüdür. Ruhsal coşku, bedensel coşkudan daha fazla haz verir. Belki de güzellik, “estetik zevk” adını verdiğimiz, tamamen özel bir haz meydana getiren sanat ürününün belirli niteliklerine verdiğimiz isimdir. Bu yüzden sanatçı sanatını icra ederken gerçek olup olmadığına bakmaz. Debussy: “Sanat yalanların en güzelidir” der.

Şöyle de diyebiliriz: Biz, bir edebi metni duygularımızla yoğurarak okuruz. Ortada okuru sarsan, şok eden bir metin varsa okurun durgun olan muhayyilesini harekete geçirir ve o metni kendisine yazılmış bir mektup gibi okur. Böylece metin, okurun ruhunda döl lenerek çoğalır. Okur o metni yeniden yazmış olur. Ve okuyucunun haz aldığı estetik bir eser haline gelir. “Estetik”, daha çok hayatın içinde, bizim hayatımızı değerli kılmak için ortaya sürdüğümüz ya da kendimizi ikna ettiğimiz detaylardır. Belki de anlatmak istediğimizi çizgiye, ritme, sese, simgeye, buluta, dereye, çöle, rüzgâra, ceylana söyletmektir. Fontenelle: “İyi kanıt gerektirir, güzel kanıt gerektirmez” der. Platon: “Güzelin tek özelliği tümüyle görünür ve tümüyle sevgiye değer olmasıdır” der. Sanat yoktan var etme değil, var olanı görünür kılma işlemidir. Güzel diye adlandırılan nesne bizde haz uyandıran ve bu haz sonucunda hakkında hüküm verdiğimiz şeydir.

Edebi metinlerde estetik, sanat ve içerik yönüyle anlam kazanır. Bu tür eserlerde başka mekânlara ta-

şındığımızı çoğu kez fark etmeyiz bile. Yazı türünde bu âlem sınırsızlaşır. Aslında bu büyümlü atmosferdir bize estetik haz veren. Sanat sözcüğünün en belirgin özelliği “güzellik” anlayışıyla birleşmesidir. Güzel-lik anlayışı farklı farklı olmakla beraber, her sanat eseri, kendince bir estetik anlayış sergiler. Bu anlayış, eserin bütününe sinmiş bir güzellik anlayışıdır. Belki zeytin içine sinmiş zeytinyağı benzetmesi burada uygun düşer.

“Güzel” kelimesi, eserin okuyucu üzerinde bıraktığı tesiri ifade eder ve indî bir yargıdır. “Edebi eser niçin güzeldir?” sorusu, içinde bulunduğumuz medeniyetin yapısına, bağlı bulunan kültürel değerlere, bakış açılarına, bilgi birikimine, kişinin felsefesine, dünya görüşüne ve bunlar gibi birçok ölçüte göre cevaplandırılabilir. Edebi eserin neyi, niçin anlattığı önemlidir; ama nasıl anlattığı, hepsinden daha önemlidir. Sanat ve estetik dediğimiz şey de burada kendini gösterir. Edebi eserde ortaya çıkan estetik ifade; edebiyat sanatının temel meselesi, güzeli aramasıdır. Edebi eser, bu amacı güderken, kelimeleri malzeme olarak kullanır. Diğer sanatlarda olduğu gibi, edebiyat sanatında da malzemeler bir araya getirilirken, güzel denilebilecek değerler ve ölçütler aranır.

Güzel olarak değerlendirdiğimiz şeyi diğerlerinden daha ziyade idealize ederek algılarız. Estetiğin ortaya koyduğu hüküm varsayımsal bir değer gösterir. Değer indî (subjektif) olan bir şeydir. Estetik olan bizim için değerli olandır. Estetik olanda bir aşkınlık “müteal” eğilimi vardır veya biz ona böyle bir zaviyeden bakarız. Bunu belirlemede daha çok sezgisel kavrayış etkili olur. Okuyucunun kişisel özellikleri de işe karışarak sübjektif bir yargıya varılır. Aslında estetik kişisel bir sezgidir. Ama sonuçta bir değer yargısıdır, kişisel bir değer yargısı. Bunun için evrensel, belirleyici bir ölçü ortaya koymak zordur, hatta mümkün görünmemektedir. Çünkü estetik hüküm vermede; kültürün, içinde bulunduğumuz medeniyetin, çevrenin etkisini yok saymak mümkün değildir. Estetik, bir beğeni, takdir yargısıdır ve bu yargı objektif olmaktan

Bu yüzden her özne için değişken özellikler gösteren estetik konusu ancak kaygan bir evrensel zemine oturabilir. Tüm bunlara rağmen insan ruhunun aynı kaynaktan beslenmesi, estetik konusunda genel bir kabulü de beraberinde getirir. Daha değişik bir ifadeyle bütün öznelliğine rağmen nesnelliği bünyesinde barındırır.

Güzelin tanımlanması ve sınıflandırılması çok zor bir meseledir. Felsefe ve estetik alanı, güzelin ne olduğuna dair birçok fikirle doludur. Çünkü güzel anlayışı subjektif bir yargının sonucudur. Aynı zamanda edebi eserin “ifadesi mi güzel, konusu mu güzel, bazı parçaları birleştirme tekniği mi güzel, seçilen kelimelerin müzikal değerleri mi güzel, hangi açıdan güzel?” gibi sorular çok çeşitli ölçme birimlerini aklı getirir.

Bilindiği gibi “güzel”i ve onun ne’liğini sorgulayan estetik, zaman ve mekân değişimiyle beraber görecelik gösterir. Bu göreceliklerin şahsi bakış açısının yanı sıra tarihsel, yerel ve sosyal kaynakları vardır ki bunlara, teknoloji, ergonomi, vb. başkaca öğeleri eklemek de imkân dâhilindedir

Güzelin ne olduğu, nasıl elde edilebileceği hakkında çok farklı görüşler mevcut. Bu fikirler; sosyal, kültürel ve siyasal yanları olan bazı kabullerle birleşip edebi akımlara zemin hazırlar. Estetik bakış ve eleştirel bakış eseri yargılar ve bundan hüküm çıkarır. İnsanların beğenilerinin zamanla değişmesi, estetik bakışın da değişmesine kapı aralar. Her çağ doğruyu ve iyiyi olduğu gibi, güzeli de kendi vasatına göre belirler. Aynı şekilde her kültürün de estetik bakışı farklılıklar arz eder. Her toplum kendi kültürüne göre değerler manzumesi barındırır. Bir toplum için değer ifade eden, başka bir toplum için değer ifade edemeyebilir. Bu durum estetik algımızı farklılaştıran etkenlerden biridir.

Sanatçı ile okuyucu arasında estetik bir bağ mevcuttur. Ancak estetiğin ortaya çıkması yazarın sunumu kadar okuyucunun algısıyla da ilgili bir durumdur. Bu manada sanatçının estetik bakışı kişisel değil toplumsaldır. Her insan şu veya bu şekilde ya güzelin sunumcusu (tasarlayıcı) ya da alıcısıdır. Bu sebeple edebi bir eserin değeri okuyucuya ulaşmasıyla belirlenir. Okuyucuya ulaşmayan bir esere değer biçilemez. Etkin izleme olmadığı zaman en mükemmel eser bile anlamsız kalır. Sanatçı, sadece haz almak,تماشا etmek için eser vermez. O diğer kişilerin bunu

görmesini ve takdir etmesini de ister. Sanatçı güzeli arayan adamdır. Bu bütün insanlarda var olan fitrî bir duygudur. Burada yazarla okuyucunun ilişkisi, zorunlu bir ilişki olarak karşımıza çıkar.

Sanatçı esere yönelmeden önce dış dünyaya yönelir, orada estetik gördüğünü iç dünyasındaki algıyla eserine aktarır. Akıl ve mantığı yer yer ihmal ederek, bilinçaltının sınırsız hayal deryasından topladıkları imgesel materyallerle, sonuca ulaşmaya çalışan sanatçı; görünen görüntüyü değil de, düşsel bir görüntüyü ifade eder. Hayal deryasının materyallerini yerel ve global estetik potasında harmanlayarak özgün ürünler üretir. Özgürlük ve özgünlük, temelde sanatçıların; deneme yaparken yanılma haklarını da kullanarak, kendi bireysel teknik ve yöntemlerini geliştirme disiplini. Başka bir söyleyişle ferdin kendini anlatımı (self expression) dır.

Cemal sıfatı şairi hayrete sürükler, eşyaların arka planına bakarak varlıktaki mucizeyi görür, bu bakış onu dillendirir ve söylemeye, yazmaya başlar. “Hüsn” ve “cemal” görünmek ister. Görünmek için seyircinin olması ve seyircinin gördüğü güzelliğin farkında olması lazımdır. Yani güzeli görebilmek için bilinçli bir bakış gerekir. Bu ilişkiyi kuvvetlendiren bağ da estetik. Aslında estetik dediğimiz şey, beğendiğimiz ama şahsen yapamadığımız ve kendisine hayran kaldığımız şeydir. Estetik olan, bulduğumuz olandan çok, aradığımız şey olarak orada durur. Ancak insandaki güzellik duygusu yaşına, aldığı eğitime, çevresine, kültürüne, dini ve felsefi düşüncesine ve sanat telakkisine göre değişiklik gösterir. Bu bakımdan güzel karşısında takındığımız tavır itibarıdır. Bu yüzden estetik bakış ucu açık olan bir alan olarak kalacaktır.

Nasr, Mişkatül Envar da: “Güzellik sonsuzluğun yankısıdır,” der. Bu zihinsel algı, nesnenin “mükemmel” bir aksini değil, nesnenin gizlediğini yakalamayı öne çıkartır. Estetik, şairin aklî ve hissî olarak nesneyle karşı karşıya geldiği yerdir. Nesnenin ilk karşılaşmada ele vermediği gizleri, yani mahiyetini sanatsal anlamda bir imgesel dil yoluyla aktarmaktır. Albert Dürer; “Sanat tabiatın içindedir, onu oradan çıkarabilen sanatçıdır.” demektedir.

İslam kültüründe estetik “ilahi güzel” olanın algılanması ve bu güzelliği hayatın merkezine koyulması olarak anlaşılabılır.

İnsanlarda, güzele ve güzelliğe doğru bir yöneliş, o yöne doğru deruni bir itilme (impulse) vardır. İslam literatüründe bu durum “fitrat” olarak isimlendirilir. Takrovski, sanatsal yaratıcılığı, Yaratıcı ile aramızdaki engelleri ortadan kaldırma çabası olarak görür. Belki burada tasavvufta bulunan “fenafillah” mertebesi gibi bir anlamdan bahsedilmektedir.

Estetiğin kaynağında hayret vardır. Hayret, varlığın mahiyetini kavradıkça dimağın kamaşması olarak

yorumlanabilir. Varlığın mahiyeti tefekkürle kavrandığına göre hayret tefekkürün meyvesidir. Sûfilerin “Rabbim, hakkındaki hayretimi artır” diye dua etmeleri bundandır. Bu sebeple sanatçı eşyadaki harikadelikleri gözlemler, eserini bu duygularla meydana getirir ve diğer insanların da görmesine kapı aralar. Çünkü bu güzellikler sanatçının kendinden değil, mutlak güzelin yansımalarıdır. Sanatçı, bu manada güzelliği yaratan değil, keşfeden adamdır.

Yağmura alışık kuşlar gibi gece
Ne zaman kırıldığı yerden
Süzülse duygan kalbine
Islak bir nisan yüzü
Sevinci incitilmiş bir hece

Çıglıkken eskitildi sesi
İsyanı kimsesizken
Kelimeler geçerken kapısından
Sessizlik ıssızlığı tek mil dilinde

Bağlı bir ağırlıktı
Yaşamak denen sanrı
Yaprakta çiy tanesi
Kirpiğinde kırılmış bir gözyaşı

İnsan lügatte insafa ne kadar yakınsa
Hayatta bir o kadar uzak
Çelenklerde iç geçiren çiçekler gibi
Hangi yaradan geçse
Kabuk tutmuyor yüzü

Epizot uykuları bir bir eksildi resimlerden
Uyandı örgüleri çözülünce gecenin
Hangi ömre imrendiyse
Günah aktı ırmağından
Ham toprak düştü payına
Bir imgeyi söküp atar gibi dizeden

Kendi gövdesinden hüznün yontan
Tıka basa mürâi
Bir yanı örtük bir yanı üryan
Ürkütülmüş kumrular gibi
Kocaman bir yalnızlıktır insan

Karanfil biriktirdi atlas rüyalarında
İrmağında kuş sesleri
Kalıntısı paslanmış satırlarda
Teni mütebedeyyin ruhu pagan
Geçti dünyadan ayakucunda

İnsan lügatte insafa ne kadar yakınsa
Kendine bir o kadar uzak
Yalnız safkan atlar geçer
Gülüştüğün açtığı uçurumdan

Şair, şiir olmazsa dünya çekilir değil,
Duru insandır şair, ruha ilaçtır şiir;
Şairin kelimıyla dünyayı dolaşır dil,
Yüreğindedir dünya, nedir sebebi şair?

Güz düşmüş gül simana, solmuş gül güzelliğin;
Yolun bu değil şair, bu değil özelliğin;
Nerede o iştahın, güzelliğe açlığın;
Neler oluyor sana, nedir bu halin şair?

Sırtına yüküdür dünya yorgun omuzlarında,
Şimdi anlam kalmamış bomboş avuçlarında,
Nurdan çeşmeler vardı o parmak uçlarında,
Kurudu mu çeşmeler, nedir düşüncen şair?

Ulu insan dediler, gittim adı ünlüye;
Dediler karışmazmış etliye ve sütlüye,
Dedim ne oldu bize? Dedi: Bak şu deliye!
Anlamadılar beni, nedir bu ahval şair?

Bin bir güzellik sergi, nimette yoktu noksan;
Nimetlerin içinde mutlu yaşardı insan,
Sevip sevilir idik, şiirler olsun lisan;
Yücelmeyi anladım, nedir düşmeler şair?

Güzellikler uğruna yandı da yandı için,
Görevin budur şair; sorulmaz neden, niçin?
Karanlık gecelere yıldız toplamak için
Koşarak gidiyorsun, nedir acelen şair?

Samanyolu'ndan gidip yıldız toplayalım mı?
Erenlerin gönlünü sorup yoklayalım mı?
Yunus der sarı çiçek, alıp koklayalım mı?
Bunlardaki manayı nedir, söyle be şair?

Ruhundan esti meltem, ruhunla ruhum bahar;
Bir ruhta bahar yoksa o ruha düşüyor kar,
Hayat nedir, dünya ne? Bilmek bunlarla başlar,
Anlat da dinleyelim, nedir esrarı şair?

Ne oldu sana şair? Üzgün, mahzun durursun,
İnsan seven yüreksin; şiir, şair var olsun;
Gerçeğe, doğruluğa, hakka giden bir yolsun;
Yandık, kül olduk, bittik; nedir çaresi şair?

DEĞİŞEN YÖRÜNGE Mİ AHLÂK MI?

Ahmet Hamdi KÖKSAL

Pembe panjurlu bir evimiz yoktu ama rengârenk hayalleri olan bir çocukluğumuz vardı bizim. Soba başında kestane pişmesini bekler, misafir gelince çok sevinirdik. Pazar akşamları ‘yapılan banyoların’ tadından yenmezdi. Sokakta koşturan son nesildik biz.

90’lar ve 2000’lerin başı...

Tasolarımız vardı. Birbirimizi kökmek (yenmek) için büyük çabalar harcadığımız. Beyblade çevirip büyük heyecanla rakibimizi devirmeyi beklerdik. Kimisi kırık Beyblade oyuncuğuna bali sürüp hem tamir etmiş olur hem de daha sağlam hale getirirdi. Tek bildiğimiz hile buydu bizim. Misket oynardık. Bir top rak arazi bulup tüm bilyeleri dizerdik.

Mahalle maçlarımız vardı. FİFA’nın bile aklına gelmeyecek kurallar uygulanırdı bu maçlarda. Kırmızı tutan kuralları belirlerdi. Şike, bahis asla giremezdi. Kırmızı tutmuş çocuk kolay mı onun üstünde laf söylemek. Rakibe merhamet etmesini iyi bilirdik. Mesele üç korner bir penaltı attırırdı. Belki VAR odamız yoktu ama mahallenin abileri gol olup, olmadığına dair net bilgiler verirdi bize.

Akşam ezanları eve gitmenin habercisiydi. Akşamları dışarıda ne olup bittiğini hiç bilmezdik. Ramazan ayı gelinceye dek... Ramazan’da teravih namazı vesilesi ile karanlıkta dışarı çıkabilirdik. Ailemiz korkmadan dışarı yollayabilirdi bizi. Ramazan ayı idi çünkü. En büyük yaramazlığımız ise teravih namazı diye arkadaşlarımızla oyuna dalmak idi.

Sahi, şimdiki çocuklar misket oynamak istese site, rezidans yapılmayan boş arazi bulabilecek miydi? Tasolar android marketlerde mi satılıyor artık? Beyblade online turnuvalara mı dön-dü? Mahallede top oynayan çocuklar ilk başta play-station salonlarına hap-soldu. Daha sonra ise akıllı telefonlara. Teravih namazları ise pandemiden dolayı son iki senedir kılanamıyor bile.

Her şey dört dörtlük değildi ama şimdiki kadar da kötü değildi be Muharrem!

Dünya değişti diyorlar, şikayet edenler. (bkz: ben de şuan şikâyetçi konumundayım.)

Dünya değişti derken, yörüngesi mi değişti uydumuzun? Yoksa dünyanın içindeki toplumsal ahlâkı hep birlikte mi değiştirdik?

B şıkkı dışında bir cevap kabul edilemez..

Bizim köyde komşuya giderken evinin kapısına kilit vurmazlardı. Şimdilerde soyulmadık ev kalmadığını duydum. Daha doğrusu herkes göç etti büyük şehirlere. Ev kalmamış artık.

Evet dünya değişiyor. Biz de bu değişime şikâyet eder gibi yapıp büyük bir zevkle uyum sağlıyoruz.

Yaz ayında denize ilk giriş gibi biraz. Girdikçe alışyorsun, değişen dünyaya...

Zaman, ya bu deveyi gütmeye, ya da bu diyardan gütmeye zamanı.

GÖÇMEN KUŞLAR

Selçuk BEKÂR

Durun, durun göçmen kuşlar
Bu dağlarda bir deli var
Aklı verdi aşkı aldı
Bilemedi bedeli var

Söylediği sözler dilin
Şarkıları coşkun selin
Sevdiğine giden gelin
Yuvayı terk edeli var

Güzellerin iki gözü
Ozanların türlü sözü
Gecelerin çok gündüzü
Sevenlerin bir gönlü var

Pervaneler yana yana
Suda balık kana kana
Aşk o kadar uzak bana
Sağ elime sol el kadar

Kör pervane varsın yansın
Balık suyu gurbet sansın
Ölüm ülkeme dadansın
Bâb-ı sevda ecele dar

İnsanlar var inse tapan
Sevdalar var saçma sapan
Âşıkları âşık yapan
Mecnun çöle gideli var

Şu dağlarda bir deli var
Yâr bu elden gideli var
Bilemedi bilemedi
Aşkın ağır bedeli var

YARALI KUŞLAR

Akif DUT

I

Salkım saçak çoğalıp
Ruhuma dokunan
Yemyeşil bir yaprak denizinin kıyısında
Büyürken
Af diledim serçelerden

II

Bileklerimde
Lastik bir sapanın esnekliği
Eğilip
Usulca dokunuyorum taşlara
Kuşları ürkütmeden

Dilim suskun kelimeler yumağı
Saymayı unutan.
Uğurlu taşlar tutuyorum avuçlarımda
Bir yangından arta kalan
Üçlerin, yedilerin hatırına

III

Yaralı Afşin evlerinin
Kırık tuğlalarında
Yavru bir serçenin çırpınan kanatları
Kavaklar arasında kaybolan annesinin kokusunu arıyor

Sapanın kayışında
Taşların en cesuru...
Gözlerimde
Durgun bir acıya dönüşen
Serçelerin sesi var

IV

Ve sonra
Avuçlarımda çoğalan sıcaklıktan
Bir damla düşünce toprağa
Kayboluyor yapraklar arasında
Annesini arayan
Yavru serçenin sesi

İSLAM KÜLTÜRÜNDE ŞİİRİN TEOLOJİK SERENCAMI (1)

Emre KOÇ

Bu yazıda; din ve edebiyat ilişkisi bağlamında şiirin temelde ontolojik rolüne, genelde ise İslam kültürü içinde şiirbilimin teşekkül sürecine ilişkin; disiplinlerarası bir inceleme modeliyle siz değerli okuyuculara, güncel ve efrâdını câmi ağıyârını mani bir bakış açısı sunmaya çalışacağız. Şiirin edebiyat, felsefe, tarih, etik ve sanat perspektifinde geniş bir yelpazeye sahip inceleme alanında dini ve lâ-dini açılardan spesifik incelemelere konu olması, öncelikle sadece uyumlu ses dizimine sahip hitabet şekli olmadığının; bilakis din, tabiat ve tarihte otantik ve dinamik bir işlev gördüğünün belirtecidir. Kültür tarihi içinde şiirin kazandığı formasyonu tek tip bir inceleme modeline sabitlemek; şiirin kalıplara sığmayan yüksek amacını sınırlamakta, estetik rolünü dar kalıplara sıkıştırmak gibi görüş hatasını beraberinde getirmektedir. Öyleyse gelin hep beraber nesnel bir soruşturma için şu soruları soralım? Şiir sadece söz müdür yoksa bir hitap mıdır? Salt uyum mudur yoksa karmaşıklık içinde ilintisel ve süregelen bir arayış mıdır? Ya da biz şiiri; gümüşî mehtabın altında, duyguların nesnelerden ruha yansıyan seçilmiş imgeler bütünü şeklinde; şiir ruhlu insanların entelektüel haz deneyimi şeklinde mi algılıyoruz? Toplumsal biçimlendiren politik bir aygıt şeklinde mi? Veyahut metafizik gerilimde resmi inanç kalıplarını tehdit eden; inanç sahiplerini adeta cadı avına sürükleyen tinsel güdülenmenin konusu mu? Bitmek bilmeyen konumlandırma arayışı içinde şiir bize kendine dair ne söylüyor? Yaratıcının ve insanın diyalektik çağrısı içinde şiirin derinlerden gelen sesini duyabiliyor muyuz? –İzm–izm gelişen çağın yaşam tecrübesi şiirin sesini ne kadar duyabilmektedir? Dünya edebiyatında şiirin yerellik-evrensellik dikotomisiyle ilgili özgün bir yorum-bilim bakiyesinden söz edebilir miyiz? Daha özelden bakalım. İslam kültüründe şiirin seyrini belirleyen biçem tartışmaları bilimsel bir formasyona kavuşabilmiş midir? Şiirin meşruiyeti konusunda gelişen tartışmalar, telif döneminde şiiri cahiliyye ve cahiliyye sonrası şeklinde kabaca ayırırken tedvin ve tasnif dönemlerinde gelişen edebiyatın teolojiyle bağını nasıl kurmuştur? En nihayetinde İslam’ın medeniyet mefkûresinden hareketle teoloji geliştirirken “çağrı” mitinin en gür sesi olan şiiri nasıl duyacağız?

Bütün bu sorulara cevap ararken şiirin nev-i şahsına münhasır doğasını sınırlamadan, konuyu incelerken başvuracağımız anlam ve yorum-bilim çevrenlerini; yani yapısal sınırları Hicaz coğrafyasında cahiliyye ve cahiliyye sonrası dönemde teşekkül eden din, şiir ve edebiyat anlayışıyla sınırlamayı uygun bulduk. Bahsi geçen yapısal sınırlarda şiirin arkaik dil, düşünce ve tarih araçlarını; kavram, anlam ve tasavvurları doğru tespit edebilmek için konuyu sınırlamak ehemmiyet arz ediyor. Tabi ki şiiri var olan konumundan alıp başka bir yere konumlandırmak için değil; şiir konusunu berrak bir serencâmla siz değerli okuyucuların dikkatine özgün bir şekilde sunabilmek için. Daha sonraki sayılarda sınırları enine ve boyuna genişleterek “teolojiden sanata şiir” şeklinde konuyu açılmayı düşünüyoruz.

Kavramlar, Anlamlar ve Bakışlar

Bir konuyu incelerken kavramlar, tanımlama ve isimlendirme sürecini belirlemede aktif bir role sahiptir.

Başlıkta tercih edilen ‘İslam’ kelimesi, şiirin İslam dini ve değerleriyle münasebetini imlemektedir. Konuyu meşruiyet zemininde inceleyen tartışmalar doğrudan veya dolaylı olarak İslam Dini’nin delil ve değerlerine yöneldiği için “İslam” kavramı ön plana çıkmakta, tarihsel dolayımı sebebiyle de örtük şekilde “Müslüman” kavramı başvuru kavramlar arasında yerini almaktadır. Diğer bir deyişle, ayet ve hadislerde işlenen muhtevaya konu olan ‘şiir’ ile ayetlerin nazil olduğu toplumsal vasatta tebarüz eden ‘şiir anlayışı’nın arası –geçici bir süreyle- ayrılmaktadır. İlkinde dikey boyutta, ikincisinde ise yatay boyutta bir dolaşım vuku bulduğundan din ve toplumda şiiri ayrı ayrı incelemek, muhtevanın yapısı ve savları nedeniyle kaçınılmazdır. İnkarcıların Hz. Peygamber (s.a.v.)’i ‘şair’ şeklinde nitelendirmesi, Allah (c.c.)’ın Hz. Peygamber’i bu ithamdan tenzih etmesi, inkarcıların şair ve şiir algısıyla vahyin ontolojik konumunu tartışmaya açma girişimlerine dayanan temel sav, ancak dikey ve yatay incelemeyle açıklığa kavuşabilecek bir imkana sahiptir.

Medine Dönemi'nden itibaren gelişmeye devam eden şair ve şiir algısını ise metafizik özgülüğüne kavuşması bakımından ayrıca incelenmesi gerekmektedir. Şüphesiz ilk dönemlerde şaire ve şiire bakış açısı, vahyin inzaliyle geçirdiği metafizik gerilimin yanında Hicaz edebiyatının kültür araçlarına yön vermesi bakımından da dirim kazanmıştır. Özetle şiire bakış arkaik cahiliyye algısı, vahyin muhtevasına konu olması ve ilk dönem toplumsal realitede gelişmesiyle anlam kazanmış; kavramlar da bu üç anlam-yorum çevreninde işlev kazanmıştır.

Şiir (ş-a-r) sözlükte, “Bir şeyi inceliklerini kavrayarak bilmek, sezerek vakıf olmak; uyumlu, ölçülü ve ahenkli söz söylemek olup, masdar kalıbında ise seziş, hissediş, sezgiye dayanan bilgi, duygu ve heyecandan kaynaklanan uyumlu, ölçülü ve ahenkli söz”(1) manasında isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Rağib el-İsfehani'nin el-Müfredat isimli eserinde belirttiğine göre “şî'r” kelimesi, Arap kültüründe kıl, tüy, saç anlamında kullanılırken, bu anlamdan istiareyle “Kıla/saça isabet ettim” deyişinde, incelik konusunda tıpkı kıla isabet etmek gibi olan bir bilgiyi elde ettim” fehvasınca kullanılmıştır. Yine “kök itibarıyla şî'r kelimesi Araplar'ın sözlerinde ince bilginin ismi iken daha sonra örfte vezinli, kafiyeyle söze isim olmuş ve şiir sanatında ihtisas sahibi kişiye de ‘şâir’ denmiştir.”(2) İsmail Hakkı Sezer'in İbn Faris'ten nakille belirttiğine göre, “şin-ayn-lâm” harflerinden meydana gelen şa'ara kökü biri sebat, diğeri biliş ve alamet olmak üzere iki temel manaya delalet eder. İkinci kök bir şeyi biliş ve onun farkına varışı anlatır ve şaire, başkasının fark edemediği şeyleri fark etmesi nedeniyle şair denmiştir, iktibasını yaparak, şiirin derin bir seziş, hissediş ve kavrayış anlamına geldiğini”(3) açıklar. İbranice'de ise “şîn-yod-reş” harflerinden meydana gelen ‘şîr’ kelimesi şarkı, güfte, kaside, musiki ve marş anlamında, “şîn-yod-reş-he” harflerinden oluşan ‘şîrâ’ kelimesi de şiirsel kaside, şiir ve şarkı anlamında kullanılmaktadır.”(4) Sezer, Arapça “şa'ara” kökünün ve maktuplarının anlamları, Türkçe'de “aramak, ermek, urmak ve aşmak” kelimelerinin anlamlarıyla aşağı yukarı örtüştüğünü ifade ederken özetle dışa doğru bir boyut gelişmesi ile dışarıdaki bir şeye eriş, üstelik derin bir aramayı gerektiren üstün bir eriş”(5) şeklinde açıklamaktadır. Şî'r kelimesi, Farsça ve Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olup menşei ve hangi dilden geldiği hakkında değişik rivayetler kaynaklarda yer almakta;(6) “şiir ve manzume” anlamına gelen Sâmi bir

menşeyden geldiği ihtimali üzerinde durulmaktadır.(7)

Şiiri şiir yapan temel unsurlara baktığımızda his, hayal, ilham, lafız-mana ilişkisi, vezin-kafiye, kasıt ve niyet şeklinde ifade edebiliriz. Sözlükte “dizmek, ipe inci dizmek” anlamındaki ‘nazm’ kelimesi genellikle şiir ve şiir telifi için kullanılsa da, his ve hayal boyutu olmayıp yalnız vezin ve kafiye unsurlarını taşıyan didaktik şiir türü nazım ve manzume diye anılmaktadır. Duygu boyutu bulunmakla beraber vezin esasına dayanmayan kafiyeyle metinler şiir değil edebi nesir kapsamında değerlendirilmektedir. Şiirin ana malzemesinin çoğunu hayalin teşkil ettiğini, zira duygunun gücünü tasvir edebilmek için hayale ihtiyaç duyulduğunu; hatta bazı Arapların vezinli-kafiyeyle olmasa da hayal içeren her söze şiir dediklerini,(8) şiirle ilgili yapılan araştırmalardan öğrenmekteyiz. Belig bir manaya sahip olan nesir türü yazıları da şiir türüne dâhil edenlerin görüşleri de dikkate alınarak; şiirin manzum ve mensur şeklinde iki kısma ayrıldığı ifade edilmektedir.(9)

1. CAHİLİYYE DÖNEMİNDE DİN, ŞİİR VE EDEBİYAT

Cahiliyye Şiiri

Cahiliyye kelimesinin, Arapların İslam'dan önceki dönemleri için kullanıldığı bilinmektedir. Arapça'da “c-h-l” kökünden türeyen cahiliyye kelimesi yaygın olarak bilgisizlik anlamında değerlendirilmektedir. Bir dönemin cahiliyye, yani bilgisizlik dönemi şeklinde nitelenmesi esasında kelimenin aslını ve kastını bize vermektedir. Türkçe sözlükte de cehalet kelimesi bilgisizlik anlamında açıklanmakta(10) fakat bilginin veya bilgisizliğin aposteriori değeri muğlâk kalmaktadır. Kuran-ı Kerim'de ilim ve cehl kelimeleri; salt bilgi ve bilgisizlik anlamından ziyade daha işlevsel bir manada, yani “a-r-f” kökünden türeyen marifet kavramıyla temas ederek kullanılmaktadır. Buna göre ilim, kendisiyle amel edilebilen, deneyim değeri olan; cehalet ise kendisiyle amel edilmemiş, deneyim değeri olmayandır. Cahiliyye Dönemi, Arapların İslam'dan önceki inanç, ahlak ve muamelat konularında tutum ve davranışlarındaki olumsuzluğu ifade etmektedir. Şiir ve hitabet gibi edebi ilimlerde performans sergileme bakımından Sami kültür havzasında başı çeken bir toplumun bilgiyle olan teşrik-i mesaisi gayet yoğundur.

Fakat burada bilgi, edebiyat ve sanat anlayışı İslam'ın ortaya koyduğu inanç ve ahlak değerinden mahrum olduğu için, kendisiyle amel edilmeyen şekilde nitelenmiştir. Özetle İslam'dan önce Arap toplumunun yaşayışını cahiliyye şeklinde niteleme, İslam medeniyetinin kurucu kültür unsurlarına göre bir nitelemedir. Elbette her toplumun kendine has bir etik ve değer anlayışı vardır. Bunu, Arap toplumunda cahiliyye döneminde var olan bazı örf ve adetlerin, İslam'ın değerleriyle çelişmediği için, evrensel değerler kategorisine uygunluğu nispetinde onaylanarak sürdürülmesi açıklar. Ancak bu olguyu değerlendirirken yine de etik-ahlak ayrımını göz önünde bulundurmakta fayda var. Cahiliyye döneminde yazılan manzum şiirleri incelerken muhtevanın çeşitlilik arz ettiğini görürüz.

Arap edebiyatının cahiliyye dönemine ait olan ve günümüze intikal eden en eski örnekleri 5.yüzyılın sonları ile 6.yüzyılın başlarına aittir. Araplarda okuma-yazma oranı düşük olduğu halde kültür ve sanatın ivme kazanmasının nedeni, şifahi kültür olgusudur. Kaynaklardan, Arapların cahiliyye döneminde şiire kutsal bir gözle baktıkları anlaşılmakta; sanat değeri yüksek olan şiirleri, kendilerine özgü ibadetlerde okumaları, meşhur şairlerden el-Mütelemmis (ö.m.569)'in bir beytini okumak isterlerken abdest almaları, dinledikleri şiirlerden çok etkilendiklerinde secdeye varmaları ve şairlere başka milletlerin peygamberlere baktıkları gibi bakmaları(11) şiire ve şaire yükledikleri kutsal anlamın birer göstergesidir. Yine belirtmek gerekir ki ilk dönem cahiliyye toplumu şiire edebi bir sanat şeklinde değil, gaybi-ruhani varlıklarla kurulan temasın sonucunda ortaya çıkan sezgi şeklinde bakıyordu.(12) Şüphesiz ki şiire ve şaire verilen bu yüksek değer en bariz sebebi, günümüzde medyanın işlevini o dönemde şiirin ve şairin yerine getiriyor oluşuydu. Her şair bulunduğu kabilesinin propagandasını yapar, över; düşman kabilelerin moralini bozan hicivler söylerdi. Savaşlarda kabilesine cesaret verici şiirler söyler, barış zamanında politikayı dizayn edecek eserler üretirdi.(13) Kadim Arap şiirinin intikalinde her şairin ravi zincirinin bulunduğu, isnat ve rivayet değerini gözettikleri bilinmektedir. Bu dönemde yazı malzemeleri ticari ve içtimai hayatta kullanılırken, şiir başta olmak üzere edebi eserlerin şifahi yolla aktarılması, isnat ve rivayetin sözlü kültürün aktif birer aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Yine Haram aylarda kurulan Ukaz, Zülmecaz gibi panayrlarda hakem huzurunda düzenlenen şiir yarış-

maları; ayrıca Hire ve Gassani sarayları ile bazı Hicaz merkezleri, şiiri teşvik eden ve alan açan imkanlar arasındaydı.(14) Bu dönemde gezgin şairlerin, şiir okuyarak caize almak için saraylarda yöneticileri ziyaret ettikleri, çölden gelen sert dil yapısının şehir kültürüyle temas edince yumuşadığı bilinmektedir.

Cahiliyye döneminde şairin konumunu derinleştiren en önemli etken, şairlere yüklenen karizmatik/kutsal roldü. Buna göre, her şairin bir cini vardı. Şair cini değil, cin şairi seçer; bir kimseyi sevgisine layık görürse erkek veya dişi olan cin, o kimsenin üzerine atılır, onu yere serer, göğsüne çıkar ve onu, bu dünyada kendisinin sözcüsü olmaya mecbur ederdi. Bu mitolojik deneyimi geçiren kişiye şair denirdi. Her şair kendi cinine “Halil: samimi arkadaş” derdi. Örneğin, İslam'dan önceki en büyük şair olarak kabul edilen Al-A'sa'l-Ekber'in cini Mishal adını taşırdı. Şair, cinin ilhamını daima yukarıda, mesela gökten aşağı gelen ses şeklinde alırdı. Şiir ilhamının bu özelliğini ifade etmek için de “nüzul” kelimesi kullanılırdı. Nitekim Hassan b.Sabit, kendi ilham deneyimini şöyle ifade etmekteydi: “Sakin bir gecede bir kafiye seslendi göğün boşluğundan onun inişini aldım.” (15) Bütün bu bilgilere ek olarak belirtmek gerekir ki, İslam'dan önceki son cahiliyye döneminde yazılan şiirlerde şiir-din ilişkisinin eskiye nazaran azaldığı ve bu sebeple şiirde din temasının zayıfladığı(16) ifade edilmektedir. Şiirde din temasının zayıflaması, şairlerin toplumdaki sosyo-politik konumuna yansıyan olumsuz etki hakkında ipucu vermektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.)'i ilzam etmek için çağdaşlarının neden “cinlenmiş şair” dedikleri dikkati haizdir. Son dönemlere doğru şairin sosyo-politik konumundaki bu değişimin sebebini, toplumsal hayatta seküler dönüşümün ivme kazanmasıyla arkaik inanç ve geleneklerin zayıflaması şeklinde açıklayabiliriz.

Cahiliyye döneminde şair, aynı zamanda dönemin kültürel unsurlarını en iyi algılayıp yaşayan, entelektüel düzeye sahip olup birikimini en yeterli ve etkili şekilde şiirine yansıtan kişi olarak değerlendirilmektedir. Araplar şairlere, diğer milletlerin peygamberlere baktığı gibi bakmaktaydılar. Günümüze kıyasla, medya ve kitle iletişim araçlarını çok iyi bir şekilde kullanan gazetecilerin, yazarların, politikacıların ve fenomenlerin kamudaki güçlü etkisi ve itibarı ne ise eski Arap toplumunda şairlerin işlev ve konumu da odur.

Cahiliyye Şiirinde Teolojinin İzleri

Teolojiden kastımız, belirli bir çalışma hiyerarşisi olan bilimsel bir disiplinden ziyade sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel hayatta belli bir inanca dayalı olarak gelişen yaşam tarzını; bu yaşam tarzıyla belirli bir mekân ve zamanda ortaya çıkıp gelişen din algısını ve bu algının medeniyet perspektifinde kurucu kültür rolünde işlev görmesini kast ediyoruz. Bu bağlamda öncelikle şunu sormak gerekiyor: Cahiliyye döneminde din pasif bir olgu mudur yoksa Arap toplumunun milli tarih bilincini inşa ederken başvurduğu bir kaynak mıdır? Cahiliyye şiiriyle ilgili yapılan araştırmalarda ve incelemelerde, o coğrafyada varlığı bilinen dinlerin muhtevasının pekâlâ şiirlere yansıdığı görülüyor.⁽¹⁷⁾ Peki, İslam'ın karşı çıktığı şirk, ahlaki bozulma ve din karşıtı politik mücadeleyi besleyen cahili tavırla erken dönem cahiliyye şiirinde göze çarpan dini motifler arasında, Metinler arasından öte olgulararası bir bağ kurabilmek mümkün müdür? Kanaatimiz odur ki, erken dönem cahiliyye şiirini, şairlerin duygu ve düşünce dünyasını –imkânsız da olsa en azından- psikanalitik yaklaşım 'tarzıyla' incelemek, bize cahiliyye şiirindeki dindarlığın bireysel mi yoksa toplumsal mı olduğunu nispeten de olsa gösterecektir. Bu tespite neden bu kadar çok ihtiyacımız var? Çünkü İslam'ın inanç, ahlak ve medeniyet kalkınmasına medâr olmuş birçok kavramı, inanışı ve duyusu cahiliyye Arap şiirinde, dolayısıyla İslam'dan önceki cahiliyye Arap toplumunda görüyoruz. Tabi bu biraz da Kur'an-ı Kerim'in "mübîn" oluşuyla ilgili bir realite. İslam'ın cahiliyye Arap toplumuyla kurduğu diyalektik iletişim unsurlarını hatırlayalım: ses (çağrı), hitâb, mesaj, kelâm, söz, yazı. İnkârcılar İslam'ı çok iyi anlıyorlar. Çünkü Allah onlarla kelimelerin tüm anlamıyla anladıkları dilden konuşuyor. Hatta iş öyle bir noktaya geliyor ki; Hz. Peygamber'i, son zamanlarda itibar kaybı yaşamış, dindarlığı/dini motifleri şiirde kullanan şair diye itham ediyorlar. Dikkat buyurun: kasıtlı olarak. Dindar-marjinal şairlik artık onlar (Mekke'nin ileri gelen aristokratları) için cinini kaybetmiş, insanları etkileyip kitle kültürünü yönlendirmede işlerine yaramayan, Ukaz, Zülmecaz ve Muallakât-ı Seb'a hatırına yaşamaya devam eden folklorik bir imgeye dönüşüyor. Cahiliyye Arap şiirlerinde yıllarca recezleri, satırları ve Arap divanını beslemiş bazı inanç motiflerini bir anda İslam'ın dilinde görünce paniğe kapılıyorlar. Yüce Allah (c.c.)'in er-Rahmân sıfatı diyelim mesela. Onlarda aracılık anlayışıyla beraber ilah inancı da vardı, diyerek işin içinden kolayca sıyrılabileceğimiz bir

nokta değil burası.

Cahiliyye döneminde, Arapların dini yaşantısında az sayıda insanın kapsamına girdiği Hanifliğin yanı sıra, Putperestlik, Yahudilik, Hristiyanlık, Sabiilik, Zındıklık, Dehriilik, Mecusilik, iyilik ve kötülük veya aydınlık ve karanlık tanrılarına inanma, güneşe, aya, belli başlı yıldızlara, meleklerle ve cinlere tapma gibi pek çok inanç bulunmaktadır.⁽¹⁸⁾ Bu çeşitliliğin nedeni araştırmacılar tarafından din özgürlüğü, sosyal ve siyasal parçalanmışlığın kültürel uzantısı ve çevre medeniyetlerden etkilenme şeklinde açıklanmaktadır. Arapların duygu ve düşünce dünyalarında derin izler bırakan bu dinleri etkin bir şekilde dile getirenlerin şairler olması, şiir-etik-teoloji arasında tespit etmeye çalıştığımız hareketliliği göstermektedir. Putperestlerin, yaşadığı toplumda dinle ilgili ruhsal istikrarsızlık ve birtakım çelişkiler yaşaması; bazı haniflerde de kesin inanç düzeyinin ortaya çıkması kamuoyu ve din ölçeğinde şairin ilhamını etkileyen çevre faktörlerini göstermektedir.⁽¹⁹⁾

Kur'an-ı Kerim'de müşrik Arapların sıkıntılı anlarında Allah'a yalvardıkları,⁽²⁰⁾ en büyük yeminlerini Allah adına yaptıkları,⁽²¹⁾ cinleri Allah'a ortak koştukları,⁽²²⁾ Allah'a oğul ve kız isnat ettikleri,⁽²³⁾ melekleri Allah'ın kızları olarak gördüklerinden⁽²⁴⁾ bahsedilmektedir. Cahiliyye şiirlerinde Allah, Rabb, ilah, ahiret, hesap, ceza ve mükafat kelimeleri Arap toplumunda aşkın bir yaratıcı inancının varlığına yönelik birer iz mesabesinde.

Allah İnancı

Lakît b.Ya'mur/Ya'mer (ö.372?)'in divanında yer alan şiirlerinden bir kesite bakalım:

"Kin ve nefretin aleyhinize birleştirmiş olduğu kuvvet Allah onlara galibiyet mi yoksa mağlubiyet mi nasip edecek bunu düşünezler

İşinizi –aferin size- harp bilen

Engin tecrübeli kimselere veriniz."⁽²⁵⁾

Bilindiği üzere Arap şairler düşmanı hicveden ve kabilesine cesaret veren şiirler terennüm ederlerdi. Kabilecilik ve asabiyete dayalı toplum anlayışı sebebiyle diğer kabileler ile savaşlar yaşanmaktaydı. Yine çevredeki diğer devletler ile zaman zaman yaşanan savaşların varlığı bilinmektedir. "Kin ve nefretin aleyhinize birleştirmiş olduğu kuvvet" ifadesi, savaşın öncesinde birlik ve beraberliği sağlamak için kendileri lehine savaşın meşruiyetini pekiştirmektedir.

Hamasete karşı hamaseti tesis edebilmek için vicdanlara kabaca şöyle seslenmektedir şair: “Siz haksızlığa uğratıldınız. Eğer bir araya gelip kenetlenmez iseniz düşmanın adeta körüklediği ateşin yakıcılığında her şeyinizi kaybedebilirsiniz!” Kabileleri savaşın eşiğine getiren, kuşkusuz ki öncesinde –birçok nedeni olmakla beraber- birbirlerine karşı giriştikleri üstünlük mücadelesinde itibarsızlaştırma, anlaşmazlıkları sulh yerine bir menfaate bağlayarak çözüme kavuşturmayı tercih etme, istediği itibarı göremeyince de diğer kabileyi ve üyelerini kötüleme; kendince yakaladığı haklılık payıyla vicdanını ikna ederek karşı(?) mücadeleye girişme, bir zamanlar kız alıp verdiği, sosyal ve ekonomik ilişkiler kurduğu kabilenin kirli çamaşırlarını ortaya dökerek toplumda rezil ve rüsva etme gibi birçok durum, Cahiliyye Arap toplumunda kabileleri savaşa sürükleyen asabiyet psikolojisini ortaya koymaktadır.

Ey çölün ve kumun yakıcı sıcağı arasında kavrulmuş diri canlar! Düşmanın mizmarından, temreninden ve nağmesinden çekinmeyin! Ruhunuza sirayet etmiş birlik (asabiyet) ruhunu Allah da destekliyor... “Allah onlara galibiyet mi yoksa mağlubiyet mi nasip edecek bunu düşünmezler” ifadesi, Cahiliyye Araplarında Allah inancının varlığını göstermektedir. Burada sırası gelmişken belirtmekte fayda var. Tarihte savaş, istila, yağma ve doğal afet zamanlarında ortaya

çıkan ezoterik inançlarla Araplar’ın Allah inancını karıştırmamak gerekir. Araplar’da Allah inancı, -tabiri caizse- spiritüel bir tasarım içeriyor. Araplar için Allah inancı, inanç fetişizmini domine eden güçlü bir imgeden ziyade semavi dinlerin teistik Tanrı tasarımına ‘yapısal olarak’ uygun düşüyor. Politeist tarzda ortaya çıkan putperestlik ise arkaik Allah inancından sonraya tekabül etmektedir. Savaşta galibiyeti veya mağlubiyeti verenin Allah olması inancıyla, Arapları/kabileyi düşman karşısında bir araya getiren gücü kutsayarak, süreç boyunca ortaya çıkabilecek her türlü ümitsizlik, yılgınlık, ayrılıkçılık, fitne ve fesadın önüne geçilmeye çalışılıyor. Cahiliyye Allah inancının İslam inancıyla arasındaki en temel farklardan birisi; cahiliyye inancının ilahi sıfatları pasifleştirmesi ve sıfatlara seçici yaklaşmasıdır. İslam inancında Allah; kadir-i mutlak olarak direkt insana, tabiata ve tarihe müdahil olurken, cahiliyye inancında Allah; –gerektiğinde- savaşa veya yardıma çağırılıyor. Bu aynı zamanda Arapların, ilah tasavvurunu belirli bir zaman ve mekân uzamında tasavvur ettiklerini gösteriyor.

“İşinizi –aferin size- harp bilen/Engin tecrübeli kimselere veriniz.” ifadesi de kabilenin geleceğini ilgilendiren kritik konularda kaderci bir anlayışın rüzgarına kapılmadan, savaşın seyrini galibiyet yönünde dizayn edecek, işinin ehli kimseleri komutaya getirmeyi vurguluyor.

Şiirin muhtevasını toparlayacak olursak, kamuoyu ve din ilişkisi bağlamında şiirde imgelere sosyo-politik bir işlev yüklendiğini görürüz. Öteki karşısında biz, Allah inancı ile destekleniyor. Yatay boyutta genişleyen çağrı beşeri nitelikte tezahür ederken, yaratıcının kadir/kudret sıfatı ümitsizliği, yılgınlığı ve dağılmayı önleyen yükselti şeklinde sezgiyi güçlü bir zemin üzerine bina ediyor.

Çaresizlik karşısında ilahi güce yönelme, cahiliyye Arap şiirinde göze çarpan tipik bir ilgi olmasına rağmen, Lakî b. Ya'mur/Ya'mer'de bu ilginin ne kadar hanif ya da ne kadar putperest inançla bağıntılı olduğu ise belirsizdir. İslam'ın eleştirdiği müşrik tavrın bir özelliği olarak, zor zamanda Allah'a yönelip rahat kavuşunca Allah'ı unutma durumuyla cahiliyye şiirlerine yansıyan güçlü yaratıcı imgesi arasında metinler ve olgulararası ilişkinin varlığıyla ilgili bir sap-tama yapabilmek için ilk ve son dönem cahiliyye realitesi arasındaki farkın tespit edilmesi gerekiyor. Cahiliyye şiirinde Allah adına yemin, Allah adıyla beddua, Kâbe adına yemin, Rabb, Rahman, Tevhid, Cennet, Cehennem, Ahiret Azabı, Allah Takvası, Kafirler, İlah, Arş, Ahiret, Hesap, Ceza-Mükafat, Sevap-Amel, Amel Defteri, Hanif Dini şeklinde uzayıp giden tema ve imgeleri etraflica inceleyerek, İslam'ın bu temalarda nasıl bir revizyona giderek teoloji geliştirdiğini gözlemlene imkânına kavuşabiliriz. Diğer yazıda cahiliyye şiirlerinde işlenen bu temalarda te-

olojik çizgiyi takip ederek, cahiliyye döneminin İslam'la kesiştiği evrede yazılan şiirleri inceleyeceğiz.

Kaynaklar:

1. İsmail Durmuş, "Şiir", DİA, Ankara 2002, XXX IX, 144; İbnManzur, Lisanu' l-Arab, Daru'l-Marife, Beyrut ts., 2273-2278
2. Rağıb el-İsfehani, el-Müfredat, 552-553.
3. İsmail Hakkı Tezer, Kur'an'da Şiir ve Şair, Marife, yıl.3, sayı.1, bahar 2003, 8.
4. A.y.n.eser, 8.
5. A.y.n.eser, 8.
6. Nurettin Tugay, İslam Kültüründe Şiir, Diyanet İlmi Dergi, Ankara 2004, sayı.1, 114.
7. Tezer, 8.
8. Dia, "Şiir", 144.
9. Tugay, 115.
10. Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 2019, 449.
11. Kadir Yıldırım, Hz.Peygamber ve Şiir, Diyanet İlmi Dergi, Ankara 2003, Peygamberimiz Hz.Muhammed (sav) –Özel Sayı-, 547.
12. Necati Kanter, Vahiy Risalet ve Şiir, FÜİF Dergisi, Elazığ 1999, 4, 235.
13. Yıldırım, 547-548.
14. DİA, "Şiir", 146.
15. Kanter, 234-235.
16. Mehmet Yalar, Cahiliyye Şiirinin Tarihsel Gerçekliği Problemi, UÜİF Dergisi, Bursa 2008, c.17, 2, 28.
17. Reynold A.Nicholson, İslam Öncesi Arap Şiirinde Dinin Etkileri, AÜİFD, Erzurum 2002, çev.İbrahim Yılmaz, s.17, 224.
18. Yalar, 21.
19. Yalar, 22.
20. Yunus 10/22.
21. En'am 6/109.
22. En'am 6/100.
23. En'am 6/100.
24. Necm, 53/21.
25. Ali Bulut, Cahiliyye Şiirinde Bazı Dini Motifler, OMÜİF Dergisi, Samsun 2005, 18-19, 218.

ORUÇ GÜNLÜKLERİNDEN

İbrahim ERYİĞİT

BİR

Ruha bir tınıdır orucun sesi
Hisli kalbe işler açın nefesi
Kalbiyle kucaklar insan herkesi
Özlemde yüreği yandığı zaman

İKİ

Huzur dolu evler mutluluk saçar
İnsanın içinde çiçekler açar
Kötülük adına ne varsa kaçar
Aşkın terkisine bindiğı zaman

ÜÇ

Biter mi insanın kendiyle cengi
Dünya ölçeğinde bulunsa dengi
Yaşanır kalp ile beynin ahengi
Kendinle baş başa kalabilirsen.

DÖRT

Dökülür sırtından dağların karı
Baharın büyüğü sarar iftarı
Seni senden alır özden yakarı
Orucun ruhuna erebilirsen.

BEŞ

Satrancı andırır dünya hayatı
Üç beş gün sürersin bu saltanatı
Kapıda beklerken umudun atı
Gözyaşı içine dökülür gider.

ALTI

Sabahtan akşama vuslat demlenir
Melâli unutan kalpler nemlenir
Kötülük adına her şey gemlenir
Vakti gelir oynar dağlar yerinden.

YEDİ

Çalışanın teri alnında kurur
Müflisler har vurup harman savurur
Gökte güneş yerde toprak kavurur
Geçer insan zararından kârından.

SEKİZ

Dünya bir duvardı varıp dayandın
Üstüne çökünce ancak uyandın
Ömür çiçeğini solmaz mı sandın
Sefa sür bakalım sürebilirsen

DOKUZ

Gönlü olanlara güller satarsın
Kazancına alın teri katarsın
Dünyayı sırtından bir gün atarsın
Nefsini yerlere serebilirsen.

ON

Dolunayın hâli yârin yüzüdür
Akıp giden zaman vaktin cüzüdür
Yaşlılığın hâli ömrün güzüdür
Şair vakti dolar çekilir gider.

GÜZELLİĞİNİ DÖKER IHLAMUR

İlknur KAYA

Hali vakti yerinde hisler
Misafir... noksan tarafına öksüzlüğün...
İkindi kızılığında
Bakışları kaçamak...

Der,
Damla damla sükûta akan nehirlerim var...
Kıyısında son gemiyi bekleyen yanım
Alabora...

Gözyaşı çukurundan mehtabı izleyen
Kayan yıldızlara özlem eken elim
Toprak kokar...

Ve yine der,
Selvi boylu ağaçları bilir misin?
Ihlamur çiçekleri hapseder özü
Oysa...
Laleler yüz çevirir...

Yankı dinler toplar bir taraftan
Haykırır ardından kuma çakıla...

Güzelliğin kime?
Ihlamur çiçeğini döktü sayfalara...
Uğrayanı olmayan vahalara
Seraba...

Kucak açar yıldızlı yaprağa
Böylesine ayrılıklar yaşanan
Bir temmuz akşamı yer...
Deste deste huzur gövdesi

Yabancı...
Taşır yükünü döne döne
Saçılır tane tane sabır... yeşil oya örnekli
Sarnıç taşlı özge afiyete...

MAZİNİN GÖLGESİNDE (Öykü)

Ülkü DURAN BULUT

Rasim Bey, her gün pencerenin kenarında oturur; bisiklet süren ve patenle kayan çocukları izler, maizi acı bir tebessümle anımsardı. Hayatı bisiklet üzerinde geçen, kırk yaşında patenle kaymayı öğrenen Rasim bey, kendisini hep genç hisseder; ne zaman yaşlılıkla ilgili bir konu açılrsa rahatsız olurdu. Patenle kayarken etrafındaki çocukların ona amca demesine tahammül edemezken, seksenli yaşları kabullenmesi zordu. Rü-yalarında bisiklet sürer, uyanınca mazinin gölgesinde, anılarının sonbahar yaprakları gibi sararıp rüzgârlarla savrulduğu yerden dışarıya bakar ve eski günlerini özlerdi. Yine böyle bir gündü. Rasim Bey pencerenin kenarındaki koltuğa oturmuş, bisiklet turuna çıkmak üzere hazırlık yapan gençleri izliyor ve düşünüyordu. Çocukluğunda, frenleri tutmayan bisikletiyle yokuş aşağı yuvarladığı günü hatırladı, aylarca geçmeyen yaralarının acısını ruhunun derinliklerinde hissetti. O günlere dönmek için neler vermezdi ki...

Bu duygular, Rasim Bey 'i dipsiz bir boşluğa iterken anıları beynine hücum ediyor, yaşlı bedenine olan nefreti artıyordu.

Düşüncelerini kontrol altına alamayan Rasim Bey, hazırlıklarını tamamlayıp mahalleden uzaklaşan gençlerin ardından baktı, kıskançlığı ve öfkesi zirveye tırmandı, kendisine göre hızlı fakat yavaş adımlar-

la evden çıktı. Apartmanın bodrumuna gitti. Yıllardır orada duran paslanmış tozlu bisikletine binmeye çalıştı, başaramadı, dengesini kaybetti ve yere düşünce öfkeden deliye dönen kederli adam, üzerine düşen bisikleti yorulana kadar tekmeledi, sonra yüzünü kapatıp ağlamaya başladı. Bitmeyen isyanı, kontrolsüz hareketlerini arttırınca yerdeki aynayı aldı; bembeyaz saçlarına, göz çevresindeki kırışıklıklarına, burnundaki zayıflıktan iyice belirginleşmiş kemiğine öfke ve nefretle baktı, çığlığa benzer garip bir ses çıkarak aynayı yumrukladı. Kanayan elinin acısını yüreğinde hissetti, ruhunun saldırılarına yorgun bedeni daha fazla dayanamayarak teslim oldu.

Acı, öfke ve özlemin yürekteki volkanik patlaması, taarruzla dağılan şarapnel parçaları gibi etrafa saçılan ayna kırıkları, elleri kan içinde yere yüzükoyun uzanmış bir adam, yerdeki bisiklet parçaları, çığlık seslerine karışan ambulans siren sesi, Rasim beyin yenilgisinin canlı şahidi olarak kayıtlara geçti.

Olay, ertesi gün basına yansıdı ve gazetede ki haber şöyleydi: Fiziksel aktivitelerini yerine getiremeyen Rasim bey, yaşadığı sinir krizinin etkisiyle yaşlı bedenine savaş açtı ve olay yerinde feci şekilde can verdi.

DÎVAN KÖŞESİ

Rahim EFE

Sanatı ve elbette edebiyatı besleyen en önemli tema, aşktır. Bu temayla oluşturulan eser, mahalli olandan hareket ederek evrensel olanı yakalayabilir. Divan şiiri de hayatın hakikatini aşk üzerinden okumuş, kul ve Tanrı arasındaki ilişkiyi dahi aşk ile izah etmiştir. Bu anlayışta tasavvufun etkisi yadsınamaz. Tasavvuf, ortaya koyduğu İslami terbiye ile kulun Allah'a giden yolda sahip olması gereken hasletleri belirlemiştir. Bu hasletler, sadece dervişlerin değil tüm Müslümanın sahip olması gereken hasletler olduğu için tasavvuf kendiliğinden Müslümanlar arasında yayılmıştır.

Fuzûlî, şiirlerinde tasavvuftan ciddi oranda beslenmiş lirik bir şairdir. Onun şiirleri, “İslam garip geldi garip gidecek.” mealindeki hadisin bir açılımı gibi çile ve ıstırap doludur. Bu çile ve ıstıraba rağmen, “Aşk derdiyle hışem el çek ilâcumdan tabîb” diyecek kadar geçmiştir bu dünyadan. Leyla ve Mecnun mesnevisi, Fuzûlî'nin beşeri aşk ve ilahi aşk arasındaki ilişkiye nasıl baktığının bir örneğidir. Leyla ile kavuşma anında Mecnun'un dilinden şunları söylüyor Fuzûlî: “Ger ben ben isem nesin sen ey yâr / Ger sen sen isen neyim men-i zâr” Aşk, sevgilinin varlığında kendi varlığını yok etmektir. Aşk, benlik iddiasından vazgeçmektir. Fuzûlî'nin şiirleri bu açıdan okunursa anlam kazanacaktır. Biz de bir gaze-lini bu açıdan şerh etmeye çalışacağız.

*Cânı kim cânânı için sevse cânânın sever
Cânı için kim ki cânânın sevse cânın sever
(Kim canını cânânı için severse cânânını sever.
Kim cânânını canı için severse canını sever.)*

Cenab-ı Hakk bir kutsi hadiste “Ben gizli bir hazine idim; bilinmekliği sevdim, mahlûkatı yarattım.” İnsanoğlunun yaratılış gayesi Rabb'ini bilmektir. Bilmek ancak sevmekle mümkündür. Bu yüzden insanın en büyük ibadeti aşktır. Yunus Emre, “Yaradılanı hoş gördük / Yaradandan ötürü” derken mahlûkata duyulan sevgide dahi Allah'ın hoşnutluğunun gözetilmesi gerektiğini vurguluyor. İsmet

özel'in “Allah, insanı iddiasından vurur.” sözü bu minval üzere okunmalıdır. Hepimizin bir iddiası var ama kalplerimizdekini ancak Allah bilir ve Allah ihmal etmez, mühlet verir.

Bu beyitteki cân ve cânân, kul ile Allah'ı ifade ediyor. İnsan, kendinde olan bütün güzellikleri Allah'ın güzelliğinin bir yansıması olması sebebiyle severse Allah'ı sevmiş olur. Kendi nefsi için sevgilinin muhabbetini arzulayan kişi ancak kendi kendine âşık olmuş biridir. Bu beyit, “ölmeden önce ölmek” düsturunu da hatırlatıyor. Vahdet-i vücud felsefesine göre kâinatta bulunan her şey Allah'ın varlığının bir tecellisidir. İnsanın esas aşkı tatması için önce benlik davasından, evladüiyalden geçmesi gerekir.

*Her kimin âlemde miktârıncadır tab'nda meyl
Men leb-i cânânımı Hızır âb-ı hayvân'ın sever
(Âlemde herkesin meyli tabiatındaki kapasiteye göre değişir. Ben cânânımın dudağını severim, Hızır ise ölümsüzlük suyunu sever.)*

“Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” mealindeki ayetin sırrı, insanın öğrenmekle yükümlü ve bildiğinden mes'ul olduğudur. İnsan, fitrat üzere yaratılmıştır. İnsanın meyli de fitratı üzere olur. Cennet nimetlerinin de kulluğun derecesine göre olacağı söylenir. Beyitte cânânın dudağını arzulayan ham insan ile ölümsüzlük suyunu yani ebedi hayatı arzulayan kâmil insanı temsil eden Hızır karşılaştırılıyor. Ölümsüzlüğü arzulayan kişinin geçici dünya nimetlerine sırtını dönmesi gerekir. Bunu başarabilmek de fitrat üzere olur. Tekkeye gelen her insan doğrudan içeri kabul edilmez, birtakım imtihanlara tabi tutulurdu ki fitratı ortaya çıksın. Bu yolun gönüllüsü olup olmadığı anlaşılmalı. Ayrıca, nefsin terbiye etmek ve kâmil insan olmak için her insanın farklı bir yol izlemesi icab eder.

*Başa dem düşdükce taksîr eylemez eyler meded
Ol sebebdan muttasıl çeşmim ciğer kanın sever*

(Vakit gelip de başıma kan üşüştüğe gözlerim hiç kusur etmez, yardıma koşar. Bu yüzden gözlerim hep ciğer kanını sever.)

Bu beyitte dünya nimetlerinin nefse hoş gelmesi nede niyle dünya için kavga edildiği vurgusu var. Vahşi hayvanlar avlarının önce ciğerlerini parçalar çünkü hem lezzetli hem besleyicidir. Ayıların nasıl avlandıkları ile ilgili bir hikâye şöyledir: Bıçağın sivri tarafına balık kokusu sürülür ve bıçak suyun dibine bırakılır. Kokuyu alan ayı bıçağı yalamaya başlar. Dilinden akan kanın kokusu hoşuna gider. Böylece vücudundaki bütün kan çekilene kadar bıçağı yalamaya devam eder. En sonunda düşüp ölür. Nefsinin esiri olan insan, kendi kanını emen ayıdan farksızdır. “Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur.” Mealindeki aye-tin sırrı işte budur.

İnsan yaşlansa da dünya her daim körpe bir güzeldir. Gönül bu körpe güzelden asla geçmez. İnsana düşen bu güzelliğin hakikat yurdu önünde bir perde olduğunun ayırdına varmak ve öz yurdunun hasretiyle bu güzel-likten geçmektir.

*Müşg-i Çin âvâre olmuşdur vatandan men kimi
Hansı şuhun, bilmezem, zülf-i perîşânın sever
(Çin miski benim gibi vatanından uzaklaşmış, avare ol-
muştur. Hangi şuhun dağılmış saçlarını sever, bilmi-
yorum.)*

İnsan gurbettedir ve öz yurdunun hasretiyle yaşar. Öz yurdundan getirdiği tek şey, gönlündeki hakikat nefesidir. Çin miski kıymetli bir meta olması nedeniyle insanın eşrefi mahlûkat oluşunu simgeler. Bu kıymetli meta şûh bir sevgilinin dağılmış saçları uğruna diyardan diyara sürüklenip gider. Kendini heder eder. İnsan da öz yurdundan sürgün edildiği bu gurbet yurdunda, harap olacak güzelliklerin peşinde kendi kıymetini heba edip durur.

Burada dervişlerin gurbete çıkışına da bir gönderme var. “Gurbet olmadan kurbet olmaz.” buyururlar. Kurbet, yakınlaşmak demektir ki kurban da aynı kökten türemiştir. İnsanın önce uzaklaşması, sonra yakınlaşması gerekir. İnsanı Allah'a ulaşmaktan alıkoyan her şeyden uzaklaşmak, Allah'a yaklaşmanın tek yoludur. Kelime-i tevhidin “Lâ” nidasıyla başlamasında da aynı hikmet vardır.

*Su ki sergerdân gezer başında vardur bir hevâ
Gâlibâ bir gülruhun serv-i hirâmânın sever
(Su, başı dönmüş halde gezer; başında bir hevesi olma-
lı. Sanırım bir gül yanaklının salınan selvi boyunu
sever.)*

“Su Kasidesi”nde yer alan “Hâk-i pâyne yetem der ömrlerdir muttasıl/ Başını taştan taş a urup gezer âvâre su” beyti, su ile peygamber efendimizin manevi temizliği arasında bir ilişki kuruyor. Su temizleyiciliğini Hz. Muhammed(sav) efendimizin maneviyatından alıyor. Burada “gül yanaklı” ve “selvi boy” ifadeleri, “heves” sözcüğüyle birlikte düşünüldüğünde dünyalık heveslerin baş döndürücü, gelip geçici bir sarhoşluk hali olduğu anlaşılır. Ayık olan sarhoşluğun ne kötü bir şey olduğunu elbette hesap edebilir.

*Âkıbet rüsvâ olub mey tek düşer il ağzına
Kim ki bir sermest sâkî la'l-i handânın sever
(Kim bir sarhoş sâkînin gülen lâl dudağını severse so-
nunda rezil rüsvâ olur mey gibi ellerin ağzına düşer.)*

Su testisi su yolunda kırılır, derler. Gül bahçesine giren gül kokar, meyhaneye giren şarap kokar. Sarhoş saki, dünyanın geçici nimetleriyle mutluluk vadeden insandır. Kim ki o insana kanarsa sonunda rezil olur. Nefs do-yumsuzdur. Dünya nimetleriyle nefsi doyurmanın im-kânı yoktur. Doymayan nefis saldırganlaşır ve insanla-rın yüz karası haline düşer. Beyitin ilk dizesinde, “mey gibi ellerin ağzına düşmek” ifadesinde, güzel bir tevri-ye sanatı var. Hem mey kadehinin ağza götürülmesi hem de dedikodulara alet olunması kastediliyor. “Zulm ile abad olanın ahiri berbad olur” dizesinde de benzer bir vurgu var. Allah'ın dışında bir sevgili arayanlar, ni-hayetinde bu geçici sevginin peşinde kendilerini mah-vedeceklerdir. Allah'tan başka kudret tanıyanların sonu elbet berbad olacaktır.

*N'olacakdur terk-i ışk itme Fuzûlî vehm idüip
Gâyeti dirler ola bir bende sultânın sever
(Fuzûlî! Kuruntulara kapılıp da aşkı terk etme. Ne ola-
cak sanki? Diyecekleri söz “Belki bir kul sultanını sevi-
yor” cümlesidir.)*

Aşka ve sevgiye dair söylenen bütün laflara rağmen âşık yolundan dönmemelidir. Bu yol, ayıplanmaktan kor-kanların yolu değildir. Dünyada bir kölenin sultanını sevmesi, ona muhabbet beslemesi nasıl normalse, kulun Allah'a muhabbet duyması ondan kat be kat fazla normaldir. Âşık, kınanma korkusundan geçmiştir. Mahşeri kalabalıkta gözü sevgiliden başkasını görmez ki başkalarının bakışlarından rahatsız olsun.

GÖÇ VAKTİ / Recep ŞEN

*güz kurusu çalılar tutuşuverdi birden
aşkı sarmaşık bilen adamın ellerinde
şiir yangını sardı ovayı her yer alaz
gökten bulut toplayan ırmaklar da tutuştu
bu aşkın alazında kıvrım kıvrım akarak
âşıklarla söyleşti avare akan sular
her sabah kıyısında düşlerini yıkadı
ermiş kulübesinde güne uyanan adam
kırdı ritim tutmayan bağlamanın telini
yeşermeyen dalları budadı ağacından
kaldırıp attı aşksız sözcüklerini suya*

*elinde kalburuyla suyu elerken meczup
ikindi yağmurudur şimdi usulca yağan
ve toprağın bağrında körpe çiçek misali
bir erenin aydınlık hayalidir boy veren*

*ey Pir-i Mugân artık dönelim içimize
şimdi yayla kuzusu gibi göçme zamanı
yanılgılar çağından sessiz ve habersizce
bana göçmeyi öğret sevmeyi öğret bana
yüreğinden yakala tut bu haylaz çocuğu
koyma çağ yangınının kızılca mahşerinde
yarılsın ortadan Nil yeni yollar açılsın
demirden ayakkabı eskitsin ayağında
heybesinde azığı sevgi olan yolcular*

